

Latviešu valodas aģentūra

**MĀCI UN MĀCIES
LATVIEŠU VALODĀ!**

LATVIJAS UN PASAULES VĒSTURE

8. KLASE

Latviešu valodas un Latvijas un pasaules vēstures satura
integrēta apguve lingvistiski neviendabīgā vidē

Metodisks līdzeklis skolotājam

MĀCI UN MĀCIES LATVIEŠU VALODĀ!

Annija Bergmane, Baiba Asare

LATVIJAS UN PASAULES VĒSTURE

8. KLASE

Latviešu valodas un Latvijas un pasaules vēstures saturs
integrēta apguve lingvistiski nevienmērīgā vidē

Metodisks līdzeklis skolotājam

Projekta vadītāja: Iveta Miloslavska

Recenzente: Inga Pelcmane

Makets: Elīna Šulca

Darba autortiesības ir aizsargātas saskaņā ar Autortiesību likumu.

Darba publicēšana jebkurā drukātā vai elektroniskā formā, kopumā vai daļām,
tā izdošana, izplatīšana plašsaziņas līdzekļos, kā arī kopēšana ir stingri aizliegta
bez Latviešu valodas aģentūras rakstveida piekrišanas.

Izdevuma ISBN 978-9934-617-63-8

Izdevuma UDK 94(072)

Izdevuma autorzīme Be543

Latviešu valodas aģentūra, 2024

Saturs

Ievads	5
1. ATKLĀJUMU UN BAZNĪCAS REFORMU LAIKMETS	7
Termini, jēdzieni, atslēgvārdi	7
Darbs ar tekstu, informāciju	8
Informācijas iegūšana no tekstiem par humānismu	8
Vēstules rakstīšana par mācībām mūsdienās	9
Atbildes uz jautājumiem no teksta par reformāciju	10
Darbs ar kartēm	11
Lielie ģeogrāfiskie atklājumi	11
Uzdevumi pēc informācijas iegūšanas	12
Humānistu uzskatu izvērtēšana	12
Trūkstošo vārdu ievietošana tekstos	13
Stāstījuma veidošana	16
Atgāadne „Katoļu un protestantu salīdzinājums”	17
Katoļu un protestantu salīdzinājums	17
Reformācijas notikumi Livonijā	18
2. ABSOLŪTISMS	19
Termini, jēdzieni	19
Darbs ar tekstu	20
Monarhijas attīstība	20
Apraksts par Franciju un Spāniju	21
Absolūtisma jēdziena skaidrošana	21
Uzdevumi pēc informācijas iegūšanas	22
Jautājumi par Versaļas pili	22
Versaļas pils apraksta veidošana	22
Absolūtā karaļa ikdiena	22
Francijas armija	23
Francijas karavīra ikdiena	24
Francijas ekonomika	25
Merkantilisms un manufaktūras	25
Ieguvēji un zaudētāji no merkantilisma politikas	27
Krustvārdu mīkla	28
3. HERCOGISTES UN LIELVALSTU VARAS LAIKS LATVIJAS TERITORIJĀ	30
Darbs ar kartēm	30
Pārmaiņas pēc kariem	30
Izmaiņas teritorijas dalījumā	32
Uzdevumi pēc informācijas iegūšanas	32
Vasaļvalstis Latvijas teritorijā	32
Konspekta veidošana	34
Grupu darbs par vasaļvalstīm	35

Darbs ar karti	37
Gaujienas muižas plānojuma izpēte	37
Muižas izkārtojums un saimniecība	38
Pastaigas maršruta veidošana	39
Muižas saimniecības analīze	39
Uzdevumi pēc informācijas iegūšanas	39
Avīzes raksta veidošana	39
4. REVOLŪCIJA UN MODERNIZĀCIJA	41
Termini, jēdzieni	41
Krustvārdu mīkla	41
Darbs ar tekstu	42
Jautājumi par valsts pārvaldi absolūtisma laikā	42
Apgaismības idejas	43
Darbs ar attēliem	45
Karikatūras analīze	46
Franču revolūcijas notikumi	47
Uzdevumi pēc informācijas iegūšanas	49
Diskusija par Franču revolūcijas nepieciešamību un norisi	49
Izgudrojumi	49
Izgudrojumu sekas	50
5. LATVIEŠU NĀCIJAS VEIDOŠANĀS	53
Darbs ar karti	53
Pārmaiņas 18. gadsimtā	53
Darbs ar tekstu	55
Dzimtbūšanas atcelšana Kurzemē un Vidzemē	55
Zemnieku dzīve pēc dzimtbūšanas atcelšanas Kurzemē un Vidzemē	55
Dzimtbūšanas atcelšana Krievijas Impērijā	56
Zemnieku dzīve pēc dzimtbūšanas atcelšanas Krievijas Impērijā	57
Dzimtbūšanas atcelšanas izvērtējums	57
Uzdevumi pēc informācijas iegūšanas	58
Krustvārdu mīkla	58
Informācijas apkopošana par jaunlatviešiem un latviešu uzņēmējiem	59
Jaunlatviešu un Jaunās strāvas salīdzinājums	61
Informācijas apkopošana par 1905. gada revolūciju	63
Revolūcijas dalībnieka dienasgrāmatas veidošana	63
TERMINU VĀRDNĪCA	66
1. Atklājumu un baznīcas reformu laikmets	67
2. Absolūtisms	73
3. Hercogistes un lielvalstu varas laiks Latvijas teritorijā	77
4. Revolūcija un modernizācija	82
5. Latviešu nācijas veidošanās	89

Ievads

Etniski un lingvistiski neviendabīga vide ir mūsdienu skolas realitāte. Šo realitāti ietekmē aktualitātes mūsdienu sabiedrībā – integrācija, globalizācija un socializācija. 2023. gada 1. septembrī Latvijas skolās sākās pāreja uz vienotu izglītības sistēmu jeb mācībām valsts valodā. Tas viss prasa pārskatīt gan latviešu valodas, gan citu mācību priekšmetu satura apguves procesu un izvēlēties didaktiskās pieejas.

Valodu apguve, mācīšanās kompetences attīstīšana, starpdisciplināritāte – tās ir aktualitātes mūsdienu izglītībā. Valoda ir kā instruments dažādu jomu, tostarp vēstures, apguvē. Lai to veiksmīgi īstenotu, jāpieņem, ka katrs skolotājs ir arī valodas skolotājs, un mācību procesā jāizmanto didaktiska pieeja – valodas un satura integrēta apguve jeb CLIL (*Content and Language Integrated Learning*). CLIL pieejas pamati meklējami starpdisciplinārajā mācīšanas teorijā, kas nodrošina jēgpilnu veidu, kā skolēni var izmantot citā jomā gūtās zināšanas. Starpdisciplinārā mācīšanas pieeja palīdz skolēniem izmantot, integrēt un pārnest iegūtās zināšanas (valodā un vēsturē), tā veicina kritiskās domāšanas attīstību. CLIL mācību procesā ir divi vienlīdz svarīgi mērķi – valodas apguve un mācību priekšmeta satura apguve. Kurš no tiem izvirzās priekšplānā? To nosaka pedagoģiskie mērķi, konkrēto skolēnu vajadzības un valodas prasmju līmenis. Iespējams, mācību gada sākumā priekšplānā būs valodas apguve, bet vēlāk abi mērķi kļūs vienlīdz svarīgi.

Plānojot mācību procesu skolēniem ar atšķirīgām latviešu valodas prasmēm, skolotājam jāizvērtē un jāapzinās:

- kādas ir skolēnu latviešu valodas prasmes, sākot mācību gadu,
- cik lielai daļai skolēnu nepieciešams atbalsts latviešu valodas apguvē,
- kā skolēni mācību priekšmetu apguvuši iepriekš – latviešu valodā, mazākumtautību valodā, bilingvāli (kurā valodā viņi ir apguvuši vēstures terminus),
- kuri ir galvenie jēdzieni un frāzes katrā tematā, kas jāapgūst, lai skolēns varētu saprast jauno saturu un lietot vēstures jēdzienus,
- ar kādiem metodiskajiem paņēmieniem katrā tematā skolēni vienlaikus apgūs mācību saturu un latviešu valodu, kāds atbalsts būs nepieciešams,
- ar kādiem metodiskajiem paņēmieniem mācību stundā skolēni pilnveidos latviešu valodas pamatprasmes – klausīšanos un lasīšanu, rakstīšanu un runāšanu.

Ja skolēnu latviešu valodas pamatprasmes nav pietiekamas, mācību gada sākumā jāatvēl ilgāks laiks, lai atkārtotības posmā vingrinātos veidot teikumus. Tas ir svarīgi jebkuram skolēnam, arī tad, ja skolēna dzimtā valoda ir latviešu valoda, jo prasme lietot vēstures jēdzienus ir jāmācās.

Ļoti svarīga ir skolotāja izpratoša un labvēlīga attieksme pret skolēniem. Lai skolēnu motivētu, noderēs uzslavas un pamudinājumi. Ja skolēns vēl neatceras vēstures terminus, ieteicams izmantot jēdzienu kartītes, kas var palīdzēt veidot izpratni par konkrēto jēdzienu vai veidot atsevišķu jēdzienu un citu būtisku vārdu vārdnīcu skolēnu pierakstos.

CLIL principi ir mācīšanās aktīvā darbībā un saziņā. Mācību procesā izmantojamas daudzveidīgas, uz sadarbību vērstas metodes visu valodas pamatprasmju (klausīšanās, runāšanas, lasīšanas un rakstīšanas) pilnveidei. Šāda pieeja nodrošina vidi efektīvākam mācību procesam, skolēni ir vairāk iesaistīti un motivēti. Lai pilnveidotu klausīšanās un runāšanas prasmes, ieteicams organizēt pāru vai grupu darbu. Lai skolēni spētu uzdot jautājumus, atbildēt, stāstīt, ieteicams piedāvāt nepabeigtos teikumus, izmantojamās frāzes, teikumu paraugus. Runāšanas prasmes jānostiprina un jāpilnveido arī tiem skolēniem, kuru dzimtā valoda ir latviešu, tāpēc skolotājam jāprasa pilnas atbildes, jāmača arī stāstīt, lietojot precīzus jēdzienus, un komentēt savas mācību darbības. Skolēni apgūst vairāk, kad valodas prasmes tiek izmantotas, lai pētītu, aprakstītu un runātu par tām lietām, ko viņi mācās.

Mācību līdzeklis veidots un sakārtots atbilstoši Latvijas un pasaules vēstures mācību priekšmeta programmas paraugam 8. klasē, kas pieejams šeit (<https://ej.uz/vesture-7-9-klasei>). Katrā tematā ir iekļauti dažādi uzdevumi, kas palīdz uztvert un izprast informāciju, un pēc tam to analizēt, sintezēt un interpretēt.

Katrā tematā ir triju veidu uzdevumi:

- 1) darbs ar jēdzieniem un nezināmajiem vārdiem;
- 2) darbs ar tekstu un citiem informācijas avotiem (teksti, kartes un citi informācijas avoti ir iekļauti mācību materiālā);
- 3) darbs informācijas izpratnes nostiprināšanai (salīdzināšana, analīze, interpretācija u. c.).

Katru tematu papildina jēdzienu vārdnīca – atbalsta materiāls, kurā ir katra temata būtiskākie jēdzieni, to skaidrojums un attēls, kas vizualizē jēdzienu. Jēdzieni katra temata ietvaros sakārtoti tādā secībā, kādā skolēns tos apgūs. Jēdzienu vārdnīcu var izmantot dažādos veidos:

- 1) izdrukāt un ievietot skolēna pierakstos vai ievietot digitālā vidē, lai skolēns var izmantot vārdnīcu pēc savas nepieciešamības;
- 2) palielināt un izdrukāt konkrētā temata jēdzienus un izvietot tos pie klases sienas, lai skolēniem atbilstošie jēdzieni būtu priekšā kā frontālā atgādne;
- 3) temata beigās izgriezt un izmantot dažādās atkārtojuma spēlēs – savietošanas spēlē (jēdziens – skaidrojums – attēls), bingo, mēmajā šovā u. tml.

Vairāk par CLIL pieeju lasiet LVA izdevumos:

CLIL jeb mācību satura un valodas integrēta apguve: izglītības paradigmas maiņa. Populārzinātnisku rakstu krājums. Atb. red. S. Lazdiņa. Rīga: LVA, 2015;

CLIL jeb mācību satura un valodas integrēta apguve: ietvari, pieredze, izaicinājumi. Populārzinātnisku rakstu krājums. Atb. red. M. Burima. Rīga: LVA, 2019;

Portfolio mācību jomu satura un latviešu valodas integrētai apguvei. Metodisks līdzeklis pamatizglītības un vidējās izglītības skolotājiem. Rīga: LVA, 2021. (<https://maciunmacies.valoda.lv/gramatas>).

8.1. ATKLĀJUMU UN BAZNĪCAS REFORMU LAIKMETS

Prasmes:

- ar **jautājumu** palīdzību analizē humānistu tekstus;
- saskata jaunievedumus humānistu uzskatos par cilvēka vietu **salīdzinājumā** ar viduslaikiem;
- **analizē un prezentē** jaunievedumu ietekmi uz sabiedrību;
- atšķir dažādas konfesijas.

Jēdzieni: renesanse, humānisms, Lielie ģeogrāfiskie atklājumi, reformācija, protestantisms, kolonijas/koloniālisms, kristīgā baznīca, katolicisms, luterānisms, garīdznieks, indulgence, svētbilde, Bībele, tēze, konkistadors, Amerikas pamatiedzīvotājs, baznīcu grautiņi, ticības brīvība, Livonija.

Temats sastāv no trīs apakštematiem: humānisms, Lielie ģeogrāfiskie atklājumi, reformācija. Katrā uzdevumu veidā ir uzdevumi, kas paredzēti vairākiem apakštematiem; apakštemats ir norādīts/izcelts.

Termini/atslēgvārdi

Atrodi jēdzienam atbilstošo skaidrojumu! Izmanto dotās saites: <http://www.sazinastilts.lv/language-learning/vocabulary/> vai <https://tezaurs.lv/>

Jēdzieni	Skaidrojumi
renesanse	tālu esošu, svešu zemju pakļaušana
humānisms	reformācijas gaitā izveidojies kristietības virziens
reformācija	katoļu baznīcas izsniegts grēku atlaižu raksts
protestantisms	ideja par cilvēka nepieciešamību apgūt zināšanas un izglītoties
koloniālisms	seno romiešu un grieķu ideju un vērtību atdzimšana mākslā un arhitektūrā
indulgence	spāņu un portugāļu iekarotājs Amerikas kontinentā
konkistadors	religiiski politiska kustība, kas sāka katoļu baznīcas pārveidošanu, kuras dēļ notika katoļu baznīcas šķelšanās
garīdznieks	iesvētīts reliģiskā kulta kalpotājs; arī mācītājs

Pareizās atbildes

Jēdzieni	Skaidrojumi
renesanse	seno romiešu un grieķu ideju un vērtību atdzimšana mākslā un arhitektūrā
humānisms	ideja par cilvēka nepieciešamību apgūt zināšanas un izglītoties
reformācija	religiski politiska kustība, kas sāka katoļu baznīcas pārveidošanu, kuras dēļ notika katoļu baznīcas šķelšanās
protestantisms	reformācijas gaitā izveidojies kristietības virziens
koloniālisms	tālu esošu, svešu zemju pakļaušana
indulgence	katoļu baznīcas izsniegts grēku atlaižu raksts
konkistadors	spāņu un portugāļu iekarotājs Amerikas kontinentā
garīdznieks	iesvētīts reliģiskā kulta kalpotājs; arī mācītājs

Darbs ar tekstu/informāciju

HUMĀNISMS

1. Lasi tekstus! Slīprakstā ir izskaidroti sarežģītie vārdi. Pēc teksta izlasīšanas atbildi uz jautājumiem, aizpildot tabulu!

Pantagriela tēva vēstule dēlam Parīzē, fragments no franču rakstnieka F. Rablē darba „Gargantija un Pantagriels”

Es noteikti vēlos, lai Tu pilnīgi apgūtu (*iemācītos*) valodas. Pirmkārt, grieķu, otrkārt, latīņu; tālāk – senebreju, Svēto rakstu labad (*dēļ*) arī haldiešu un arābu valodu. Lai grieķu valodā Tu izkoptu savu stilu, par paraugu ņemot Platonu (*sengrieķu filozofs*), bet latīņu valodā Ciceronu (*Senās Romas filozofs*). Lai nav tāda vēsturiska notikuma, kas Tev izgaistu (*pazustu*) no atmiņas, un tur Tev palīdzēs dažādo autoru kosmogrāfija (*apraksti*). Bet runājot par brīvajām zinātnēm un mākslām, kā ģeometriju, aritmētiku un mūziku, es Tevi ieinteresēju par tām, kad tu biji vēl pavisam mazs. (..) Nodarbojies ar tām joprojām un pamatīgi iedziļinies visos astronomijas likumos, bet astroloģiju, pareģošanu atmet kā tukšu māņu (*nepatiesību*) mācības. (..)

Lasi rūpīgi grieķu, arābu un latīņu mediķu (*ārstu*) grāmatas (..), anatomiskā sekcija Tev palīdzēs pamatīgi iepazīties ar to pasauli, kāda ir pats cilvēks. Ziedo dažas stundas dienā Svēto rakstu lasīšanai. Vispirms lasi grieķu valodā Jauno Derību un apustuļu grāmatas, tad – senebreju valodā Veco Derību.

Vārdu sakot, es redzu Tev priekšā īstu zināšanu bezdibeni. (..)

Vēstule grāfienei Girsonai, fragments no franču filozofa M. de Monteņa esejas „Par bērnu audzināšanu”

Lai skolotājs prasa no skolēniem nevis stundā teikto vārdu atcerēšanos, bet to jēgu un būtību, lai par savas apmācības noderīgumu viņš spriež nevis pēc skolnieka atmiņas, bet pēc dzīves. Lai to, ko viņš māca skolniekam, viņš tam parāda no dažādām pusēm un attiecina uz daudziem un dažādiem piemēriem – tā viņš varēs pārbaudīt, vai skolnieks ir sapratis un apguvis. (..)

Lai audzinātājs liek skolniekam pašam visu izsijāt (*izvērtēt, novērtēt*), nevis likt iekalt galvā (*iemācīties no galvas bez domāšanas*), balstoties tikai uz savu autoritāti un ietekmi. (..) Lai skolotājs viņam pasniedz spriedumu dažādību, viņš izvēlēsies, ja tas būs viņa spēkos, ja ne – paliks šauboties. Tikai muļķiem viss ir skaidrs un noteikts. (..)

Lai viņš piesātinās (*iemācās*) ar seno domātāju garu, bet lai neiekaļ (*neiemācās no galvas, pat nesaprotot tekstu*) viņu priekšstatus. (..)

Es ieteiktu sūtīt mūsu jaunatni uz ārzemēm iespējami agrā vecumā, un, lai ar vienu šāvienu nošautu divus zaķus (*lai iegūtu pēc iespējas labāku rezultātu*), tieši uz tām mūsu kaimiņzemēm, kuru valodas visvairāk atšķiras no mūsējās un kurās ir visgrūtāk ielauzties (*iemācīties*).

Lai viņa garam (*prātam*) iepotē (*iedod*) ziņkārību, lai viņš interesējas par visu bez izņēmuma, par visu neparasto, kas gadās viņam ceļā. (..)

Jo nav jāaudzina tikai dvēsele vai tikai ķermenis, bet viss cilvēks, viņu nedrīkst sadalīt divās daļās. Un, kā saka Platons (*sengrieķu filozofs*), tos abus nedrīkst audzināt atsevišķi, bet tos vajag vadīt gluži kā pie vienas dīseles (*garš, taisns koks, pie kura piesien divus zirgus, lai tie ietu vienā solī*) piejūgtus zirgus.

Izmantojot informāciju no teksta un savas zināšanas, aizpildi tabulu!

	Humānistu idejas	Mūsdienās
Kā mācīt?		
Ko mācīt?		
Kā audzināt bērnus?		

2. Uzraksti vēstuli, kurā izstāsti, kā mūsdienās notiek mācības skolā un kam tiek pievērsta uzmanība bērnu audzināšanā! Izdomā, kam vēstuli adresēsi!

ATCERIES, KĀ RAKSTA VĒSTULI!

Sāc ar sasveicināšanos un uzrunu.

Ievadā pastāsti par rakstīšanas mērķi.

Galvenajā daļā paud galvenās domas.

Nobeigumā uzraksti atvadu frāzi.

Katru daļu raksti ar atkāpi jaunā rindā.

Vēstulē 2. personas vītniekvārdus *tu* un *jūs* visos locījumos raksti ar lielo burtu.

Labajā pusē zem vēstules raksti savu vārdu un uzvārdu.

Kreisajā pusē zem vēstules raksti datumu un vietu.

REFORMĀCIJA

1. Lasi tekstu! Atbildi uz jautājumiem!

Kristīgā baznīca bija ļoti bagāta organizācija, jo viduslaikos baznīcai piederēja aptuveni trešdaļa Eiropas zemju. Baznīca dažādos veidos ieguva naudu no iedzīvotājiem. Tāda sistēma bija pastāvējusi jau daudzus gadsimtus, līdz 16. gadsimta sākumā kāds mūks, vārdā Martins Luters, pirmo reizi iestājās pret to.

1510. gadā Martins Luters devās uz Romu. Tomēr Roma izrādījās pilnīgi citādāka, nekā Luters to bija iedomājies. Uz katra stūra viņš redzēja, kā garīdznieki tirgo indulgences jeb grēku atlaides – samaksājot konkrētu naudas

summu, cilvēks saņēma papīru, kas apliecināja, ka viņam visi grēki ir piedoti. Tāpat mācītāji sludināja, ka jādzīvo kārtīgi, bet realitātē cilvēks varēja grēkot un vienkārši samaksāt naudu, lai viņa grēkus piedotu. Lutera redzēja, ka arī garīdznieku dzīvesveids nav tāds, kādu sludina ticība.

1517. gada 31. oktobrī Martins Lutera apkopoja savu viedokli par to, kas katoļu baznīcā nav pareizi, aprakstīja to 95 tēzēs un šo aprakstu piespauza pie Vitenbergas baznīcas durvīm Vācijā. Tiek uzskatīts, ka Lutera pat neplānoja tūlītējas baznīcas reformas, bet gan gribēja aicināt uz diskusiju, uz viedokļu apmaiņu. Taču šī Lutera rīcība iesāka vērienīgu reliģisku un arī politisku kustību – pārmaiņas kristīgajā baznīcā –, ko sauc par reformāciju.

Lutera aizsāktā reformācija drīz vien pārņēma visu Eiropu, un no katoļticības atdalījās jauns virziens – protestantisms –, kas balstījās uz Lutera idejām, ieteikumiem un protestēja pret kārtību katoļu baznīcā. Kas tad īsti bija tas, ko reliģijā gribēja mainīt Lutera? Viņš uzskatīja, ka reliģijā pats svarīgākais ir cilvēka ticība Dievam un ka viss kristīgās ticības pamats ir aprakstīts Bībelē. Bībele tolaik bija rakstīta tikai latīņu valodā, kuru parastie cilvēki neprata, tāpēc garīdzniekiem bija tik nozīmīga loma – viņi bija tie, kas cilvēkiem skaidroja, kā tad īsti ir jātic Dievam un kas jādara. Lutera uzskatīja, ka tādi starpnieki starp Dievu un cilvēkiem nav vajadzīgi – katrs pats var izlasīt Bībeli un ticēt. Tādēļ Lutera bija pirmais, kurš pārtulkoja Bībeli vācu valodā. Vēl Lutera nosodīja visu ārišķību un greznību, kas katoļu baznīcai piemita, – viņš neuzskatīja, ka ar zeltu dekorētas baznīcas vai grezni rituāli kaut kādā veidā stiprinātu cilvēku ticību Dievam. Lutera, protams, iestājās arī par pašu galveno, ko viņš aprakstīja savās 95 tēzēs, – jāatsakās no grēku atļaidēm, kā arī svēto relikviju jeb dažādu it kā svētu piemiņas lietu pārdošanas –, jo tas viss nes naudu baznīcai, bet nedod labumu cilvēkiem.

Jautājumi

1. variants.

Atbildi uz jautājumiem!

- 1) Kā viduslaikos kristīgā baznīca ieguva bagātību?
- 2) Pret ko iestājās Martins Lutera?
- 3) Kas bija Martins Lutera?
- 4) Kādu Martins Lutera bija iztēlojies Romā?
- 5) Ko Martins Lutera saprata Romā?
- 6) Ar ko sākās Martina Lutera reformācija?
- 7) Vai Martins Lutera vēlējās sākt reformāciju?
- 8) Kā radās protestantisms?
- 9) Kas, pēc Lutera domām, ir vissvarīgākais reliģijā?
- 10) Kāpēc Martins Lutera pārtulkoja Bībeli no latīņu valodas vācu valodā?
- 11) Kāda bija Martina Lutera attieksme pret greznību baznīcā?
- 12) No kā ierosināja atteikties Martins Lutera?

2. variants.

Uzraksti jautājumus ar dotajiem jautājumu vārdiem, samainies ar klasesbiedru un atbildi uz viņa jautājumiem!

- 1) Kas ...
- 2) Kur ...
- 3) Ko ...
- 4) Par ko ...

- 5) Kādu ...
- 6) Kāpēc ...
- 7) Kā ...
- 8) Kad ...
- 9) Pret ko ...
- 10) Par ko ...
- 11) Ar ko ...
- 12) Vai ...

Darbs ar kartēm

LIELIE ĢEOGRĀFISKIE ATKLĀJUMI

1. Izpēti karti!

1. variants.

Apvelc, kurus kontinentus tu redzi kartē!

Eirāzija, Dienvidamerika, Ziemeļamerika, Āfrika, Austrālija, Antarktīda

ATCERIES!

Kontinentu nosaukumus raksta ar lielo sākumburtu.

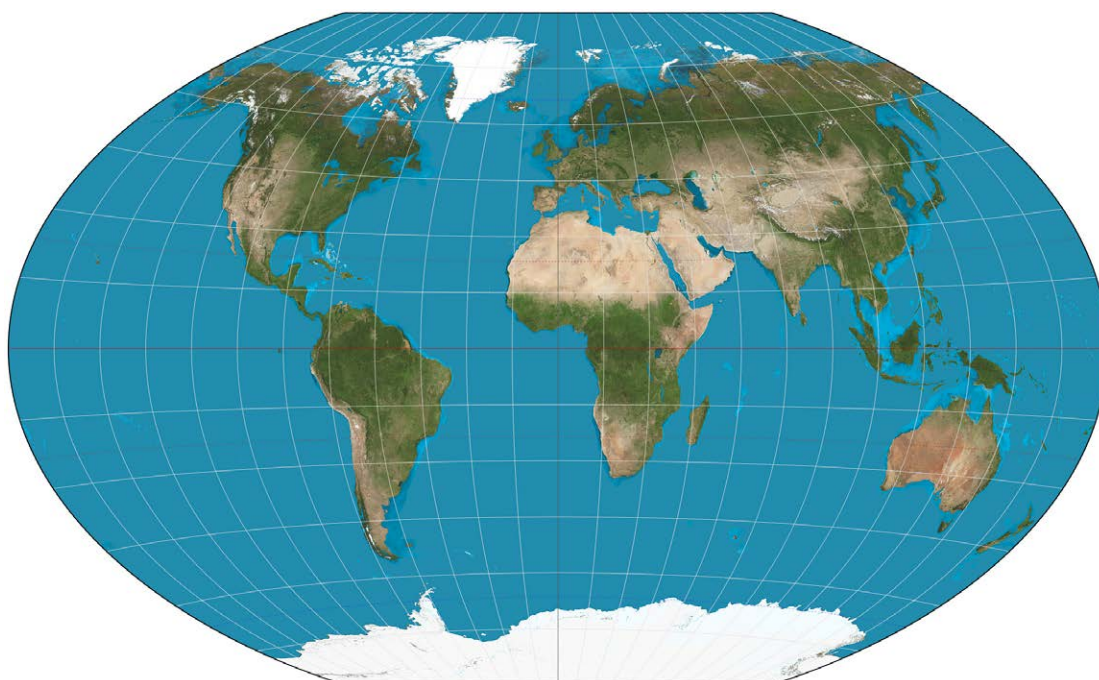
2. variants.

Uzraksti, kurus kontinentus tu redzi kartē!

2.1. Iedomājies, ka 15. gadsimta tirgotāji grib atrast ceļu no Portugāles uz Indiju. Pa sauszemi viņi nevar doties, tāpēc paliek jūras ceļš. Iezīmē 15. gadsimtā veidotajā pasaules kartē iespējamus maršrutus!

2.2. Iezīmē tos pašus maršrutus mūsdienu kartē!

3. Ko tu vari secināt par:

- 15. gadsimta cilvēku zināšanām par pasaules ģeogrāfiju?
- Ko cilvēki atklāja 15. gadsimtā?

Uzdevumi pēc informācijas iegūšanas

HUMĀNISMS

1. Izvērtē humānistu uzskatus! Ieraksti plusu un mīnusus T veida diagrammā!

Humānistu uzskati

Plusi	Mīnusi
<p><i>Piemērs: Humānisti domā, ka katrs cilvēks ir unikāls un vērtīgs.</i></p>	<p><i>Piemērs: Humānisti saka, ka katram ir jāizdomā, kas ir labs un kas ir slikts, – tas var novest pie tā, ka nav nekādu normu.</i></p>

LIELIE ĢEOGRĀFISKIE ATKLĀJUMI

1. Lasi tekstu! ievieto dotos vārdus tukšajās vietās! (vārda forma nav jāmaina)

1. Dotie vārdi:

Atlantijas • ieroči • acteku un inku • kolonijām • Ameriku • spāņi • dzīvesveids un kultūra • impērijas • draudzīgi un ziņkārīgi • Spānijas • Bahamu • Kristofors Kolumbs • Indiju • Eiropas

Stāsts par eiropieti, jūrasbraucēju, kurš 15. gadsimta beigās ir devies uz Jauno zemi jeb _____

15. gadsimta beigās jūrasbraucēji no _____ devās drosmīgās ekspedīcijās pāri _____ okeānam, lai atklātu jaunus ceļus un zemes. Viens no šādiem atklājējiem bija _____, kurš 1492. gadā vadīja ekspedīciju, cerot atrast jūras ceļu uz _____. Viņi izceļoja no _____ ar trim kuģiem – „Santa Maria”, „Pinta” un „Nina”. Ceļojums bija ilgs un bīstams. Jūrnieki saskārās ar stipriem vējiem, milzīgiem vilņiem un ilgu neziņu par to, vai vispār atradīs zemi. Kolumba kuģi beidzot sasniedza _____ salu krastus. Kad viņi izkāpa jaunajās zemēs, viņus sagaidīja skaisti, sulīgi zaļumi un bagātīgi augļu koki. Vietējie iedzīvotāji, ar kuriem Kolumbs un viņa komanda sastapās, bija _____ un _____. Viņi piedāvāja ēdienu un palīdzību. Kolumbu un viņa komandu pārsteidza vietējo iedzīvotāju _____ un _____, kas bija pilnīgi atšķirīgi no Eiropas.

Vēlāk vēl daudzi citi eiropiešu jūrasbraucēji devās uz Amerikas zemēm. Viņi satika vēl citus vietējos iedzīvotājus un pat atklāja vietējās _____. Eiropiešus pārsteidza vietējo rotaslietas, zelts, dārgakmeņi un dažādie pārtikas produkti un garšvielas.

Pirmie eiropieši, kas sāka apgūt Amerikas kontinentu pēc Kolumba atklājumiem, bija _____.

Iekarotāji, kurus sauca par konkistadoriem (spāņu val. – iekarotāji, spāņu un portugāļu iekarotāji Vidusamerikā un Dienvidamerikā 15. gadsimta beigās un 16. gadsimta sākumā), tiecās iegūt _____ un _____ bagātības, ekspluatēt (*citrus cilvēkus izmantot savā labā*) Amerikas iedzīvotājus.

Lai gan eiropieši bija mazākā skaitā nekā vietējie, viņiem bija labāki _____. Viņi arī nekastrējās izmantot nodevīgus un negodīgus paņēmienus.

Īsā laikā tika izpostīta acteku un inku pasaule, sagrautas impērijas un nogalināti iedzīvotāji. Jaunatklātās zemes uz vairākiem gadsimtiem kļuva par Eiropas valstu _____.

Teksts bez izlaistajiem vārdiem:

Stāsts par eiropieti, jūrasbraucēju, kas 15. gadsimta beigās ir devies uz Jauno zemi jeb **Ameriku**

15. gadsimta beigās jūrasbraucēji no **Eiropas** devās drosmīgās ekspedīcijās pāri **Atlantijas** okeānam, lai atklātu jaunus ceļus un zemes. Viens no šādiem atklājējiem bija **Kristofors Kolumbs**, kurš 1492. gadā vadīja ekspedīciju, cerot atrast jūras ceļu uz **Indiju**. Viņi izceļoja no **Spānijas** ar trim kuģiem – „Santa Maria”, „Pinta” un „Nina”. Ceļojums bija ilgs un bīstams. Jūrnieki saskārās ar stipriem vējiem, milzīgiem viļņiem un ilgu neziņu par to, vai vispār atradīs zemi. Kolumba kuģi beidzot sasniedza **Bahamu** salu krastus. Kad viņi izkāpa jaunajās zemēs, viņus sagaidīja skaisti, sulīgi zaļumi un bagātīgi augļu koki. Vietējie iedzīvotāji, ar kuriem Kolumbs un viņa komanda sastapās, bija **draudzīgi un ziņkārīgi**. Viņi piedāvāja ēdienu un palīdzību. Kolumbu un viņa komandu pārsteidza vietējo iedzīvotāju **dzīvesveids un kultūra**, kas bija pilnīgi atšķirīgi no Eiropas.

Vēlāk vēl daudzi citi eiropiešu jūrasbraucēji devās uz Amerikas zemēm. Viņi satika vēl citus vietējos iedzīvotājus un pat atklāja vietējās **impērijas**. Eiropiešus pārsteidza vietējo rotaslietas, zelts, dārgakmeņi un dažādie pārtikas produkti un garšvielas.

Pirmie eiropieši, kas sāka apgūt Amerikas kontinentu pēc Kolumba atklājumiem, bija **spāņi**.

Iekarotāji, kurus sauca par konkistadoriem (spāņu val. – iekarotāji, spāņu un portugāļu iekarotāji Vidusamerikā un Dienvidamerikā 15. gadsimta beigās un 16. gadsimta sākumā), tiecās iegūt **acteku un inku** bagātības, ekspluatēt (citus cilvēkus izmantot savā labā) Amerikas iedzīvotājus.

Lai gan eiropieši bija mazākā skaitā nekā vietējie, viņiem bija labāki **ieroči**. Viņi arī nekautrējās izmantot nodevīgus un negodīgus paņēmienus.

Īsā laikā tika izpostīta acteku un inku pasaule, sagrautas impērijas un nogalināti iedzīvotāji. Jaunatklātās zemes uz vairākiem gadsimtiem kļuva par Eiropas valstu **kolonijām**.

2. Dotie vārdi:

kultūraugus • zeltu • sveši kuģi • žestus un zīmes • noteikumiem • slimībām • izdzīvošanu • iebrucēji; pārsteigti un satraukti • milzīgas celtnes • Acteku • putnu ķeršana • Inku • izstrādājumus

Stāsts par Amerikas pamatiedzīvotāju

Kad eiropieši nonāca Jaunajā pasaulē, tur jau bija izveidojušās divas lielas un spēcīgas valstis – _____ impērija Vidusamerikā un _____ impērija Dienvidamerikas rietumos.

Indiāņi audzēja dažādus _____ – kviešus, pupas, zirņus, ķirbjus un kukurūzu. Ezeru rajonos bija plaši izplatīta _____ ar tīkliem.

Upju piekrastēs ieguva _____, skalojot smiltis uz lēzenām paplātēm. Zeltkaļi kausēja zeltu un, lejot to veidnēs, izgatavoja sarežģītus _____ – maskas, rotaslietas, traukus, figūriņas.

Inkiem un actekiem bija sava zinātne, savs kalendārs, tradīcijas, dažādas sporta spēles. Viņi cēla milzīgas _____ – piramīdas, tempļus un pilis.

Amerikas pamatiedzīvotāji dzīvoja mierīgu un līdzsvarotu dzīvi savās kopienās, kad viņu ikdienu pēkšņi pārtrauca sveši _____, kas parādījās pie horizonta. Vietējie iedzīvotāji, kuri nekad agrāk nebija redzējuši tik lielus kuģus un tik atšķirīgi ģērbtus cilvēkus, bija _____ un _____. Viņi redzēja, kā eiropieši izkāpa krastā un sāka izpētīt apkārtni.

Vietējie iedzīvotāji mēģināja sazināties ar jaunatnācējiem, izmantojot _____. Sākotnēji viņi bija draudzīgi un piedāvāja pārtiku un citus resursus, cerot uz mierīgu līdzāspastāvēšanu. Tomēr, laika gaitā kļuva skaidrs, ka eiropieši nav tikai viesi, bet gan _____, kas vēlas iekarot un kontrolēt jaunās zemes. Vietējie iedzīvotāji redzēja, kā viņu dzimtene tiek pārveidota un pakļauta svešiem _____. Viņu dzīvesveids un kultūra tika apdraudēta, un sākās ilga un smaga cīņa par _____. Daudzus vietējos nogalināja, bet citi mira no iepriekš nepazītām _____, ko ievada eiropieši.

Teksts bez izlaistajiem vārdiem:

Stāsts par Amerikas pamatiedzīvotāju

Kad eiropieši nonāca Jaunajā pasaulē, tur jau bija izveidojušās divas lielas un spēcīgas valstis – **Acteku** impērija Vidusamerikā un **Inku** impērija Dienvidamerikas rietumos.

Indiāņi audzēja dažādus **kultūraugus** – kviešus, pupas, zirņus, ķirbjus un kukurūzu. Ezeru rajonos bija plaši izplatīta **putnu ķeršana** ar tīkliem.

Upju piekrastēs ieguva **zeltu**, skalojot smiltis uz lēzenām paplātēm. Zeltkaļi kausēja zeltu un, lejot to veidnēs, izgatavoja sarežģītus **izstrādājumus** – maskas, rotaslietas, traukus, figūriņas.

Inkiem un actekiem bija sava zinātne, savs kalendārs, tradīcijas, dažādas sporta spēles. Viņi cēla milzīgas **celtnes** – piramīdas, tempļus un pilis.

Amerikas pamatiedzīvotāji dzīvoja mierīgu un līdzsvarotu dzīvi savās kopienās, kad viņu ikdienu pēkšņi pārtrauca sveši **kuģi**, kas parādījās pie horizonta. Vietējie iedzīvotāji, kuri nekad agrāk nebija redzējuši tik lielus kuģus un tik atšķirīgi ģērbtus cilvēkus, bija **pārsteigti un satraukti**. Viņi redzēja, kā eiropieši izkāpa krastā un sāka izpētīt apkārtni.

Vietējie iedzīvotāji mēģināja sazināties ar jaunatnācējiem, izmantojot **žestus un zīmes**. Sākotnēji viņi bija draudzīgi un piedāvāja pārtiku un citus resursus, cerot uz mierīgu līdzāspastāvēšanu. Tomēr, laika gaitā kļuva skaidrs, ka eiropieši nav tikai viesi, bet gan **iebrucēji**, kas vēlas iekarot un kontrolēt jaunās zemes. Vietējie iedzīvotāji redzēja, kā viņu dzimtene tiek pārveidota un pakļauta svešiem **noteikumiem**. Viņu dzīvesveids un kultūra tika apdraudēta, un sākās ilga un smaga cīņa par **izdzīvošanu**. Daudzus vietējos nogalināja, bet citi mira no iepriekš nepazītām **slimībām**, ko ievada eiropieši.

2. Veido stāstījumu, balstoties uz tekstiem! Raksti stāstījumu pirmajā personā.

ATCERIES, kā loka 1. personas vietniekvārdu!

	Vienskaitlis	Daudzskaitlis
N. Kas?	es	mēs
Ģ. Kā?	manis	mūsu
D. Kam?	man	mums
A. Ko?	mani	mūs
I. Ar ko?	ar mani	ar mums
L. Kur?	manī	mūsos
V. -	---	---

REFORMĀCIJA

1. Izpēti atgādni „Katoļu un protestantu salīdzinājums”!

Atgādne. Katoļu un protestantu salīdzinājums

Romas katoļi	Protestanti
Augstākā autoritāte ir pāvests .	Nav vienas autoritātes.
Par ticības avotiem atzīst Bībeli , svēto dzīves aprakstus un baznīcas koncilu (galveno garīdznieku) lēmumus.	Ticības avots ir Bībele .
Svētos rakstus drīkst interpretēt jeb skaidrot tikai garīdznieki .	Svētos rakstus interpretēt jeb skaidrot drīkst jebkurš .
Bībele pieejama latīņu valodā .	Bībele tiek tulkota , ir pieejama nacionālajās (tautu) valodās .
Svētbildēm un svēto relikvijām ir dievišķs spēks (domāja, ka tās var dziedēt, piepildīt lūgšanas u. c.).	Svētbildes ir tikai Bībeles ilustrācija , un svēto relikvijas netiek atzītas.
Ir klosteri un mūki.	Nav klosteru un mūku.
Greznas baznīcas un sarežģītas ceremonijas.	Vienkāršas baznīcas un ceremonijas.
Garīdznieki ievēro celibātu .	Garīdzniekiem iesaka precēties un veidot ģimeni .
Grēki jāizsūdz garīdzniekam .	Grēki jānožēlo sirdī .

2. Salīdzini protestantu un katoļu baznīcas un rituālus!

Abās baznīcās atšķirīgs ir tas, ka:

Ja katoļu baznīcā _____, tad protestantu baznīcā _____.

Katoļu baznīcā _____, bet protestantu baznīcā _____.

Abās baznīcās kopīgs ir tas, ka:

Gan katoļu baznīcā, gan protestantu baznīcā _____.

3. Izlasi reformācijas notikumus Livonijā! Sakārto tos hronoloģiskā secībā un tādā secībā ielīmē savos pierakstos!

<p>1524. gads. Radikāls luterānisma sludinātājs Melhiors Hofmanis sāk baznīcu grautiņus Rīgā un citās Livonijas pilsētās.</p>	<p>1525. gads. Tiek atrasti pirmie tulkotie teksti latviešu valodā.</p>
<p>1544. gads. Livonijas kārtu sapulce (landtāgs) pasludina ticības brīvību Livonijā.</p>	<p>1522. gads. Mācītājs Andreass Knopkens Rīgā sāk sludināt luterānisma idejas.</p>
<p>1525. gads. Livonijas ordeņa mestrs Volters fon Pletenbergs izsludina ticības brīvību Rīgā.</p>	<p>1638. gads. Vācu mācītājs un literāts Georgs Mancelis izveido pirmo vācu-latviešu vārdnīcu.</p>
<p>1694. gads. Luterāņu mācītājs Ernsts Gliks iztulko Bībeli latviski.</p>	<p>1530. gads. Mācītājs Nikolajs Ramms pārtulko dievkalpojumiem vajadzīgos tekstus latviešu valodā.</p>

1. variants.

Izlasi reformācijas notikumu sekas! Atrodi atbilstošās sekas un ielīmē tās blakus notikumam!

<p>Cilvēki var lasīt Bībeli latviski. Bībeles lasīšana kļūst par ikdienas sastāvdaļu.</p>	<p>Rīgā drīkstēja pastāvēt gan katoļu, gan luterāņu baznīcas.</p>
<p>Rīdzinieki pirmo reizi uzzina par Lutera idejām un jauno ticību.</p>	<p>Latviski pirmo reizi tiek uzrakstīts garāks teksts, kas parāda, ka dievkalpojumus var vadīt arī latviski.</p>
<p>Latviešu valoda tiek papildināta. Latvieši var tulkot vācu tekstus.</p>	<p>Tiek salauztas un atņemtas vērtīgas katoļu baznīcu lietas.</p>
<p>Pirmo reizi cilvēki uzzina par tekstiem latviski. Tas iedvesmo rakstīt vēl citus tekstus latviešu valodā.</p>	<p>Livonijā drīkstēja pastāvēt gan katoļu, gan luterāņu baznīcas.</p>

2. variants.

Uzraksti 3. uzdevuma notikumiem sekas – kas mainījās pēc šā notikuma!

Papildu informācijai ieteicams izmantot vietnes *Tavaklase.lv* video:

Reformācija Livonijā: <https://www.tavaklase.lv/video/reformacija-livonija/>

Reformācijas aizsāktās pārmaiņas Livonijā: <https://www.tavaklase.lv/video/reformacijas-aizsaktas-parmainas-livonija/>

4. Nosaki visiem šiem notikumiem cēloni!

Visu šo notikumu cēlonis bija

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

r	e	f	o	r	m	ā	c	i	j	a
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

8.2. ABSOLŪTISMS

Prasmes:

- analizē varas un pavalstnieku attiecības;
- vērtē valdnieka personības ietekmi uz sabiedrību;
- diskutē par to, kā valdīšanas forma ietekmē un izmanto kultūru;
- skaidro, kāpēc radās antidemokrātiska pārvalde;
- izvērtē absolūtisma ieguvumus un trūkumus.

Jēdzieni: centralizācija, absolūtisms/absolūtā monarhija, galms, muižniecība, parlamentārā monarhija, baroks, merkantilisms, manufaktūra.

Termini/jēdzieni

Lasi un atrodi jēdzienam atbilstošo skaidrojumu! Pārbaudi atbildes, izmantojot [www.tezauris.lv!](http://www.tezauris.lv)

Jēdziens	Skaidrojums
☐ Centralizācija	A Ekonomiska mācība un politika 16.-17. gadsimtā, kuras pamatā bija uzskats, ka valstij rosīgi jāiejaucas saimnieciskajā dzīvē, lai panāktu iespējami lielāku naudas (zelta un sudraba) uzkrājumu, eksporta pārsvaru pār importu u. tml.
☐ Absolūtisms	B Monarhija, kurā monarhs ir atbildīgs parlamentam.
☐ Galms	C Varas, pilnvaru vai kādu līdzekļu savākšana pārvaldes sistēmas augstāko iestāžu rīcībā, vietējo organizāciju pakļaušana augstākstāvošām instancēm.
☐ Muižniecība	D Ražošanas veids (no 16. gadsimta līdz 18. gadsimtam), kam raksturīgs apvienots darbs darbnīcā, darba detalizēta dalīšana, roku darba pārsvars.
☐ Parlamentārā monarhija	E Dekoratīvi krāšņs un dinamisks mākslas stils (16.-18. gadsimtā), kas radās Itālijā pēc renesanses un manierisma, bet to nomainīja rokoko un klasicisms.
☐ Baroks	F Valsts pārvaldes forma, kur augstākā vara neierobežoti pieder vienai personai – monarham.
☐ Merkantilisms	G Feodālās sabiedrības kārtā.
☐ Manufaktūra	H Valdnieka dzīvesvieta; dižciltīgu cilvēku grupa, kas dzīvo šādā vietā.

Darbs ar tekstu

1. Izlasi aprakstu par monarhijas attīstību laika gaitā! Zem katra monarhijas veida uzzīmē ilustrāciju, kas parāda šo monarhijas veidu, to, kas pār ko valda un kas pieņem likumus!

<p>Senjoru–vasaļu monarhija</p> <p>Viduslaikos 10.–13. gadsimtā Eiropā starp bruņiniekiem un viņu kungiem bija senjoru–vasaļu attiecības. Senjorus jeb lielo zemju īpašniekus pārvaldīja karalis, bet karaļa jeb monarha vara bija ierobežota. Senjoriem piederēja vara savos zemesgabalos un pār saviem vasaļiem.</p>	<p>Kārtu pārstāvniecības monarhija</p> <p>Vēlajos viduslaikos 14. gadsimtā karalis sāka centralizēt valsti. Viņš ierobežoja savu lielo zemju īpašnieku varu. Lai viņi nebūtu neapmierināti, karalis izveidoja kārtu pārstāvju sapulci jeb parlamentu. Karalim piederēja galvenā vara, bet daudzus likumus viņš pieņēma kopā ar parlamentu.</p>	<p>Absolūtā monarhija</p> <p>Jaunajos laikos 16.–18. gadsimtā Eiropā izveidojās absolūtisms – vara valstī neierobežoti piederēja monarham. Karalis valdīja viens pats.</p>	<p>Parlamentārā (konstitucionālā, ierobežotā) monarhija</p> <p>Monarhijas veids, kas izveidojās Anglijā 17. gadsimta beigās un pastāv līdz mūsdienām. Monarha varu ierobežo konstitūcija jeb valsts pamatlikums. Citus likumus izveido un pieņem parlaments.</p>

2. Izlasi divu valstu aprakstus un aizpildi tabulu!

<p>Francija</p> <p>„L’etat, c’est moi!” („Es esmu valsts!”) ir teicis Francijas karalis Luijs XIV. Viņš domāja, ka ir vienīgais, kurš ir atbildīgs par Francijas pārvaldīšanu. Luijs XIV valdīja no 1643. līdz 1715. gadam. Mājskolotāja Luija XIV dēlam skaidroja karaļa varas būtību: „Tā kā karalis ir Dieva pārstāvis Zemes virsū, visiem cilvēkiem karalim ir jāklausas bez ierunām.” Luijs XIV savu valsti pārvaldīja no vienas no visiespaidīgākajām celtnēm Eiropā – Versaļas pils. Tā bija piepildīta ar labākajām gleznām, statujām, krāšņiem svečturiem un spoguļiem, miljoniem puķu un augu – perfekts Luija XIV varas un bagātības simbols. Karaļa 72 valdīšanas gadu laikā jau pirms tam izveidotais parlaments – ģenerālstati – netika sasaukts pat vienu reizi.</p>	<p>Spānija</p> <p>Kā pirms tam jau bija darījuši karalis Ferdinands un karaliene Izabella, arī Spānijas karalis Filips II centralizēja karalisko varu, padarot visas valdības daļas atbildīgas viņa priekšā. Viņam piederēja pilnīga vara pār valdību un iedzīvotāju dzīvi no 1556. līdz 1598. gadam. Viņš ticēja, ka šādu varu viņam ir piešķīris Dievs. Šā iemesla dēļ viņš sevi redzēja kā katoļu baznīcas aizstāvi – viņš domāja, ka viņam personīgi ir jāsargā katoļu baznīcas pozīcija valstī pēc reformācijas sākuma, tāpēc Filips II izmantoja savu kontroli pār spāņu armiju, lai sāktu inkvizīciju, kas bija cīņa pret protestantiem. Neprasot iedzīvotāju viedokli, Filips II vislielāko daļu nodokļu iekasēja no vienkāršajiem iedzīvotājiem – vidējās kārtas.</p>
--	---

	Francija	Spānija
Absolūtā karaļa vārds		
Kam pieder vara?		
Kāda vara viņam pieder? (Ko drīkst darīt?)		
Kā tiek pamatota viņa vara? (Kāpēc viņš drīkst valdīt?)		
Vai ir kāds varas kontroles mehānisms? (Kāds, kurš kontrolē, ko dara karalis?)		

3. Izmantojot tabulā izrakstīto informāciju, uzraksti abām valstīm vienādās pazīmes!

Francijai un Spānijai kopīgs ir tas, ka...

3.1. Zinot, ka šīs pazīmes raksturo absolūtismu (valsts pārvaldes veidu), uzraksti absolūtisma jēdziena skaidrojumu!

ATCERIES!

Jēdziena skaidrojumā raksti:

- kas tas ir,
- kad (no kura līdz kuram gadsimtam) pastāvēja,
- kas tam ir raksturīgs (kādas pazīmes ir).

Uzdevumi pēc informācijas iegūšanas

1. Izpēti Francijas karaļa pili – Versajas pili!

Virtuālā ekskursija pa Versajas pili: <https://artsandculture.google.com/project/versailles-never-seen-before>

1.1. Skaties virtuālo ekskursiju un uzraksti jautājumus (*gan slēgtos, gan daļēji atvērtos, gan atvērtos*)! Samainies ar klasesbiedru un atbildi uz viņa jautājumiem!

ATCERIES!

Slēgtie jautājumi ir tādi, uz kuriem parasti tiek atbildēts ar *jā* vai *nē*, sniedzot konkrētu, īsu atbildi. (Tie visbiežāk sākas ar vārdu *vai*.) *Piemēram: Vai karaļa pilī bija virtuve?*

Daļēji atvērtie jautājumi ir tādi, uz kuriem atbilde ir sniegta tekstā. (Tie sākas ar vārdiem: *kur, kad, cik, cik, kam, ko, par ko* u. c.) *Piemēram: Cik istabu bija karaļa pilī?*

Atvērtie jautājumi ir tādi, uz kuriem atbild plašāk. Bieži vien šādos jautājumos var paskaidrot savu atbildi. (Tie visbiežāk sākas ar vārdu *kāpēc*.) *Piemēram: Kāpēc karaļa pils bija tik liela? Kāpēc pilī dzīvoja daudz cilvēku?*

Vai _____?

Kur _____?

Cik _____?

Kas _____?

Kāpēc _____?

Kādas priekšrocības un trūkumi bija _____?

Kas kopīgs un atšķirīgs _____?

1.2. Raksturo Versajas pili! Uzraksti aprakstu!

ATCERIES!

Apraksts – dzīvas būtnes, priekšmeta vai parādības mutvārdu vai rakstveida attēlojums.

Aprakstam ir 3 daļas: ievads, iztīrājums, nobeigums.

Ievads – atklāj, par ko un kāpēc rakstīsi.

Iztīrājums – stāsti par izvēlēto tematu pēc plāna.

Nobeigums – secini, novērtē, iesaki.

2. Lasi absolūtā karaļa ikdienas aprakstu! Iekrāso visas darbības, kuras veica karalis!

Rīts

Karaļa diena sākas ar celšanās ceremoniju, kas notika viņa guļamistabā apmēram pulksten astoņos no rīta. Šajā laikā karali pamodināja viņa tuvākie galma kalpotāji un notika pirmā rīta ceremonija. Tuvākie galma locekļi piedalījās pirmajā celšanās daļā, kas bija privāta un rezervēta tikai nedaudziem izredzētajiem. Pēc tam sekoja otrā daļa, kurā piedalījās lielāks skaits cilvēku. Šajā posmā karalis tika apģērbts, un katrs solis – no apģērba uzvilšanas līdz aksesuāru pielikšanai – bija noteikts ar precīzu protokolu. Katrs galma loceklis uzvilka karalim kādu apģērba gabalu.

Pusdienlaiks

Karalis parasti pusdienoja apmēram dienas vidū. Ēdienreizes bija svarīgs dienas notikums, kas arī tika vadīts ar stingru etiķeti. Karalis bieži ēda savā privātajā ēdamistabā, bet publiskās ēdienreizes notika grezni, un galma locekļi varēja skatīties, kā viņš ēd (bet paši neēda). Šīs ēdienreizes bija ne tikai iespēja demonstrēt karaļa bagātību un varenību, bet arī iespēja galma locekļiem parādīt savu lojalitāti un uzticību karalim.

Pēcpusdiena

Pēcpusdienā Luijs XIV parasti veltīja laiku valdības lietām. Viņš pieņēma audiencēs augstākās amatpersonas, ministrus un citus ievērojamus cilvēkus, lai apspriestu valsts jautājumus. Karalis regulāri piedalījās arī padomēs un sanāksmēs, kurās tika pieņemti svarīgi lēmumi par valsts pārvaldību. Karalim piederēja gala vārds lēmumu pieņemšanā.

Pēc oficiālajām sanāksmēm karalis bieži baudīja izpriecās, piemēram, medības, pastaigas pa Versajas dārziem, baleta izrādes vai spēles. Luijs XIV bija arī liels mākslas un kultūras patrons, tāpēc viņa dienas kārtībā bieži bija vieta mūzikai, teātra izrādēm un citām mākslinieciskām aktivitātēm.

Vakars

Vakara rutīna, līdzīgi kā rīts, bija papildīta ar rituāliem. Apmēram pulksten desmitos vakarā sākās ceremonija, kuras laikā karalis gatavojās doties gulēt. Šajā ceremonijā piedalījās tuvākie galma locekļi, kuri palīdzēja karalim sagatavoties naktij.

Svētki un īpašie pasākumi

Versajas galmā regulāri notika dažādi svētki un pasākumi. Tie varēja būt teātra izrādes, baleta uzvedumi, masku balles un citi izsmalcināti pasākumi, kas demonstrēja karaļa un viņa galma krāšņumu. Šie pasākumi ne tikai izklaidēja galma locekļus, bet arī kalpoja kā politisks instruments, stiprinot karaļa autoritāti un prestižu.

Kopumā Luija XIV ikdiena bija precīzi strukturēta, un katrs tās aspekts bija veidots, lai izceltu viņa majestātiskumu un autoritāti. Šie rituāli un ceremonijas palīdzēja uzturēt absolūtās monarhijas ideju un nodrošināja karaļa neaizskaramību un varu.

2.1. Turpini iesāktos teikumus, ko karalis darīja katrā dienas daļā!

Karalis no rīta

Karalis pusdienlaikā

Karalis pēcpusdienā

Karalis vakarā

2.2. Iedomājies, ka tu esi Francijas karalis Luijs XIV! Izmantojot tekstu, uzraksti savu dienas režīmu!

3. Apskati statistiku par karavīru skaitu Francijas armijā!

1661. gads – 72 000 karavīru

1670. gads – 138 000 karavīru

1688. gads – 290 000 karavīru

1703. gads – 396 000 karavīru

3.1. Uzzīmē grafiku, kurā uz x ass norādi gadskaitli, bet uz y ass – karavīru skaitu Francijas armijā!

3.2. Skaidro, kā mainījies karavīru skaits! Ko tas liecina par: 1) karu skaitu absolūtisma laikmetā, 2) armijas nozīmi absolūtismā! Pasvītro atbilstošo atbildi un turpini iesākto teikumu!

Karavīru skaits samazinās/pieaug/ir nemainīgs.

Absolūtisma laikmetā karu skaits samazinājās/palielinājās/bija nemainīgs.

Armijas nozīme absolūtismā bija liela/nesvarīga, jo

4. Izlasi Francijas armijas karavīra aprakstu par viņa ikdienu armijā! Lasi un pasvītro nezināmos vārdus!

Kad es kā Francijas armijas karavīrs saņēmu pavēli gatavoties karam, mana dzīve kļuva ļoti strukturēta un intensīva. Katram karavīram bija savi pienākumi, un sagatavošanās procesā mēs ievērojām noteiktas ceremonijas un noteikumus.

Kad mani un manus biedrus rekrutēja jeb uzņēma armijā, mēs izgājām dažādus fiziskos pārbaudījumus. Pēc tam sekoja apmācības – mēs mācījāmies izmantot ieročus, formēt kaujas ierindu un izpildīt komandas. Apmācību procesā mēs apguvām ne tikai militārās prasmes, bet arī karaļa armijas etiķeti un disciplīnu.

Kad mēs izgājām mācības, sākās sagatavošanās karagājienam. Mēs saņēmām ieročus un bruņas – musketes, zobenus un pistoles. Mēs regulāri atrādījām aprīkojumu virsniekiem, lai nodrošinātu, ka viss ir darba kārtībā un gatavs kaujai. Mums iedeva formastērpus, kas mūs identificēja kā Francijas armijas karavīrus. Mēs arī garīgi sagatavojāmies, tas mums bija ļoti svarīgi. Priesteri rīkoja dievkalpojumus un lūgšanas, lai lūgtu mums Dieva svētību un aizsardzību gaidāmajā cīņā.

Kad sākās karagājiens, mūsu pārvietošanās bija rūpīgi plānota. Mēs gājām garos maršos, bieži vien nesām smagus ieročus un aprīkojumu. Pārvietošanās laikā uzturējām disciplīnu un kārtību. Mūsu virsnieki vadīja kolonnas un nodrošināja, ka mēs visi sekojam noteiktajam maršrutam.

Mēs sākām kaujas ar rūpīgi izplānotiem manevriem un stratēģijām. Mēs sekojām virsnieku pavēlēm un veidojām kaujas formācijas. Mūs nostādīja garās rindās. Kad satikām pretinieku kaujas formācijās, pirmie izšāva tie karavīri, kas atradās pirmajā rindā. Tad pārlādējām savus ieročus. Izšāva pretinieku pirmās rindas karavīri. Vairāki no mūsu pirmās rindas karavīriem tika ievainoti. Tad izšāva mūsu otrās rindas karavīri, trāpot vairākiem pretiniekiem. Tad šāvienus izdarīja pretinieku otrā rinda.

Kad abas puses bija izšāvušas vairākas kārtas un pretinieki bija novājināti, mēs skrējām pie pretiniekiem un sākām cīņu ar bajonetēm. Tas bija tuvcīņas uzbrukums, kurā devāmies uzbrukumā ar bajonetēm, kas bija piestiprinātas pie musketēm.

4.1. Meklē vārdu skaidrojumu vārdnīcā/jautā klasesbiedram vai skolotājam!

4.2. Atbildi uz jautājumiem! Papildini ar 2 saviem jautājumiem!

- 1) Par kuras valsts karavīru ir teksts?
- 2) Ko karavīri apguva apmācībās?
- 3) Kādi pārbaudījumi bija jāiztur, lai uzņemtu armijā?
- 4) Cik veidu ieročus izmantoja Francijas armijā?
- 5) Kas pārbaudīja karavīra aprīkojumu?
- 6) Kā organizēja uzbrukumu?
- 7) Kāpēc pirms cīņām rīkoja dievkalpojumus?
- 8) Vai Francijas karavīram bija svarīga fiziskā sagatavotība?
- 9) ...
- 10) ...

4.3. Darbs pāros! Klausies, kā tavš klasesbiedrs lasa tekstu par karavīra ikdienu! Tos teikumus, kas ir rakstīti 1. personā (piemēram, Mēs gājām garos maršos), pārveido 3. personā. Ik pēc rindkopas samainies ar lomām.

ATCERIES!

1. persona (es, mēs)	3. persona (viņš, viņa, viņi, viņas)
es saņēmu	viņš saņēma
mani rekrutēja	viņu rekrutēja
mēs mācījāmies	viņi mācījās

5. Kurš apraksts visvairāk varētu atbilst tam, ko gribēja Luijs XIV? Ieraksti atbilstošo skaitli un pamato atbildi!

1. Ekonomiska sistēma, kurā nauda un ražošana pieder privātpersonām, nevis valstij vai kādai kopienai.
2. Sistēma, kur ražošana un nauda pieder visiem kopīgi, sabiedrības locekļi ir vienlīdzīgi tiesībās un iespējās pēc principa *No katra pēc spējām, katram pēc vajadzībām*.
3. Saimnieciska politika, kura atļauj valsts iejaukšanos naudas lietās, lai panāktu pēc iespējas lielāku valsts bagātību.

Manuprāt, _____ apraksts visvairāk varētu atbilst tam, ko gribēja Luijs XIV, tāpēc ka ...

6. Izlasi aprakstu par merkantilismu un manufaktūrām! Atbildi uz jautājumu, kādas priekšrocības un trūkumi ir merkantilismam un manufaktūrām, un aizpildi tabulu!

Absolūtismā karaļiem bija vajadzīga spēcīga, tātad bagāta, valsts. Lai to panāktu, izveidoja īpašu ekonomikas veidu jeb merkantilismu – saimniecisku politiku, kura atļāva, ka valsts iejaucas naudas lietās, lai panāktu pēc iespējas lielāku valsts bagātību.

Lai valsts būtu bagāta, svarīga bija tirdzniecība jeb savu preču pārdošana citām valstīm. Lai saražotu vairāk preču, tika veidotas manufaktūras.

Manufaktūra – ražošanas uzņēmums, kurā darbu veic ar rokām, bet pastāv darba dalīšana.

Pirms manufaktūrām preces veidoja amatnieki. Amatnieki specializējās noteiktas preces izgatavošanā, piemēram, vieni amatnieki ražoja apavus, citi – traukus, citi – apģērbu utt. Katrs amatnieks no sākuma līdz beigām izgatavoja savu preci un bija sava amata meistars.

Manufaktūrā katrs darbinieks veica vienu konkrētu darbu.

	priekšrocības	trūkumi
Merkantilisms		
Manufaktūra		

6.1. Izlasi apavu ražošanas darbu secību manufaktūrā! Sakārto darbus pareizā secībā, zinot, ka katrs manufaktūras darbinieks veic vienu darbu!

Izgriež dažādas apavu detaļas.	Izgatavo papildu detaļas, piemēram, saites, sprādzes.	Pārbauda gatavos apavus.
Izmanto speciālas formas, lai apavi iegūtu precīzu un vienotu formu.	Piestiprina zoli pie apava augšdaļas.	Izstrādā apavu dizainu un uzzīmē to.
Ādu apstrādā, lai tā būtu piemērota apavu izgatavošanai.	Apava augšdaļai pievieno oderējumu jeb iekškārtu.	Gatavos apavus iepakoj kastēs.
Oderējuma materiāls tiek ievietots un piestiprināts pie apavu augšdaļas.	Sagādā nepieciešamos materiālus, piemēram, ādu, audumu, zoli un oderējumu.	Izgriež zoli.
Krāso apavus un/vai zoli.	Iepakotos apavus nosūta uz noliktavām.	Savieno izgrieztās ādas un auduma detaļas, veidojot apavu augšdaļu.

6.2. Izlasi pazīmes! Izmantojot aprakstu un savas zināšanas, norādi, kam šīs pazīmes atbilst – viduslaiku amatniekiem, manufaktūrām vai abiem!

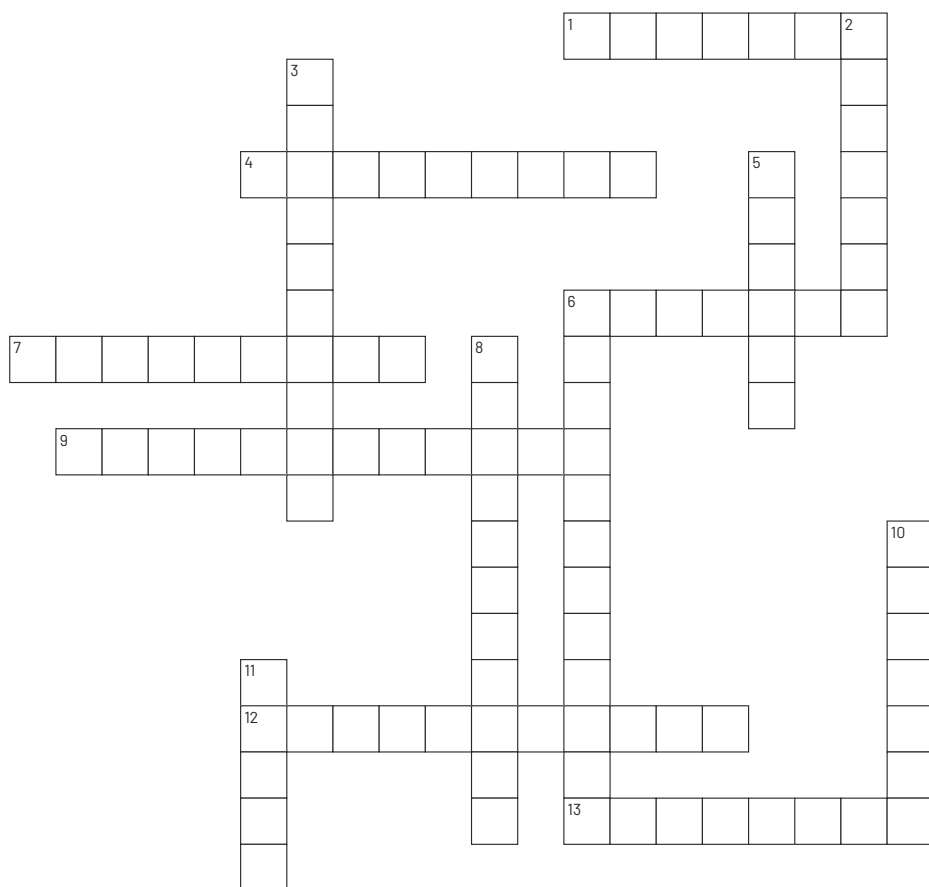
Pazīme	Amatniekiem	Manufaktūrai	Abiem
Katrs amatnieks veido precī no sākuma līdz beigām.			
Izgatavo preces lielā daudzumā.			
Preces izgatavo ar rokām.			
Strādā mazā darbnīcā.			
Māca savus amata noslēpumus mācekļiem jeb zeļļiem.			
Ir darba dalīšana – katram darbiniekam ir viens pienākums.			
Ražošana notiek lielās telpās. Netālu ir plašas noliktavas.			
Izmanto vietējos materiālus.			
Ir specializācija – ražo vienu noteiktu precī.			

7. Nosaki, kuras sabiedrības grupas bija ieguvēji, kuras zaudētāji no manufaktūru izveidošanas! Uzraksti īsu pamatojumu savam viedoklim!

Sabiedrības grupa	Ieguvēji	Zaudētāji	Pamatojums
Manufaktūru īpašnieki			
Manufaktūru strādnieki			
Amatnieki			
Tirgotāji			
Ostu strādnieki			
Citu valstu amatnieki Francijā			
Karalis			

Aizpildi krustvārdu mīklu!

ABSOLŪTISMS

Horizontāli

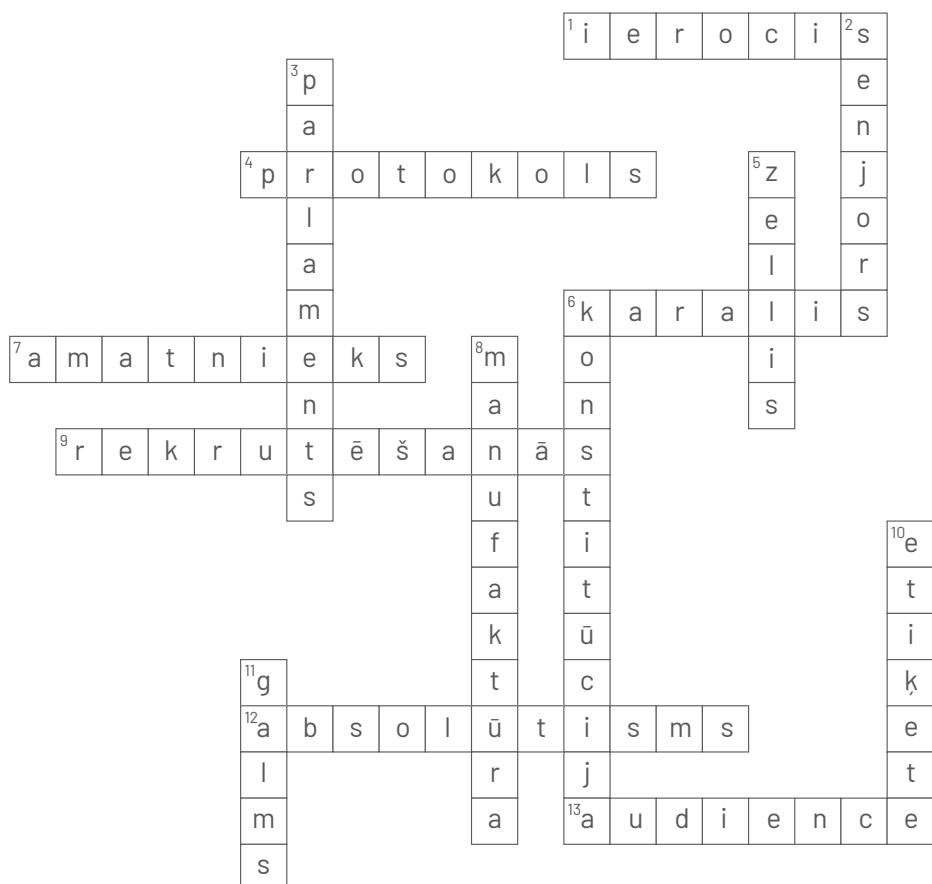
1. Muskete.
4. Dokuments, kurā ietverts gaitas secīgs pieraksts.
6. Monarhs.
7. Cilvēks, kas no sākuma līdz beigām izgatavo savu precī.
9. Uzņemšana armijā.
12. Vara valstī neierobežoti pieder valdniekam.
13. Oficiāla pieņemšana, vizīte pie augstas amatpersonas.

Vertikāli

2. Lielo zemju īpašnieks.
3. Kārtu pārstāvju sapulce.
5. Māceklis.
6. Valsts pamatlikums.
8. Ražošanas uzņēmums, kurā katrs dara vienu konkrētu darbību.
10. Stingri noteikti uzvedības noteikumi.
11. Dižciltīgu cilvēku grupa, kas dzīvo valdnieka dzīvesvietā.

Atbildes

ABSOLŪTISMS

Horizontāli

1. Muskete.
4. Dokuments, kurā ietverts gaitas secīgs pieraksts.
6. Monarhs.
7. Cilvēks, kas no sākuma līdz beigām izgatavo savu preci.
9. Uzņemšana armijā.
12. Vara valstī neierobežoti pieder valdniekam.
13. Oficiāla pieņemšana, vizīte pie augstas amatpersonas.

Vertikāli

2. Lielo zemju īpašnieks.
3. Kārtu pārstāvju sapulce.
5. Māceklis.
6. Valsts pamatlikums.
8. Ražošanas uzņēmums, kurā katrs dara vienu konkrētu darbību.
10. Stingri noteikti uzvedības noteikumi.
11. Dižciltīgu cilvēku grupa, kas dzīvo valdnieka dzīvesvietā.

8.3. HERCOGISTES UN LIELVALSTU VARAS LAIKS LATVIJAS TERITORIJĀ

Prasmes:

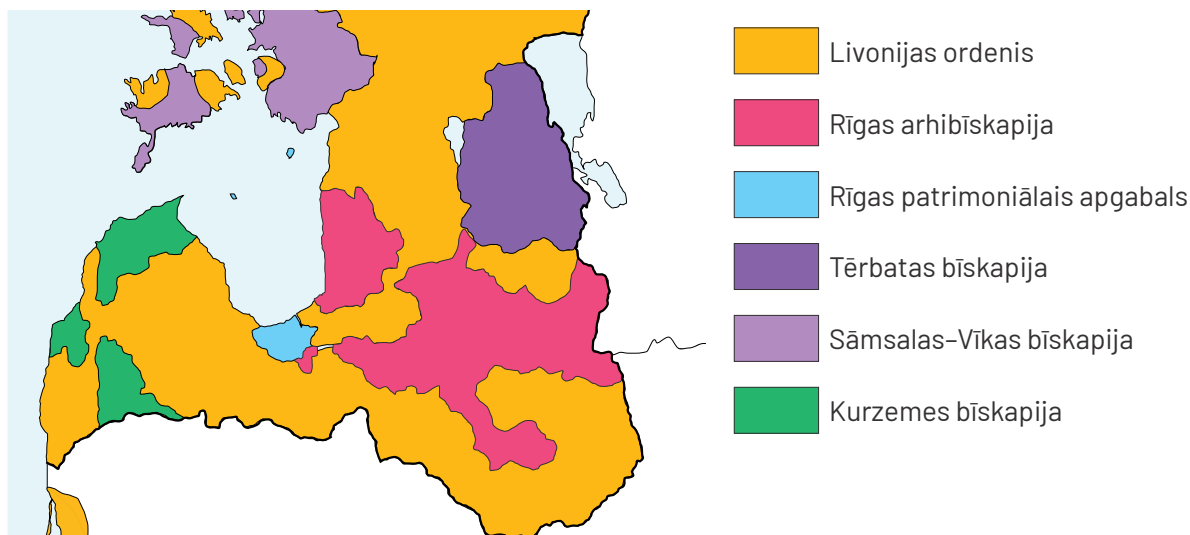
- analizē dažādus vēstures un informācijas avotus (t. sk. kartes) un skaidro iekšējos un ārējos cēloņus teritoriālajām pārmaiņām Baltijā;
- formulē un pamato viedokli par lielvalstu un monarhu politiku katrā iekartotajā tagadējās Latvijas teritorijas daļā;
- salīdzina tradīcijas un informāciju dažādos avotos, pamato kopīgo un atšķirīgo.

Jēdzieni: hercogiste, Pārdaugavas hercogiste, Kurzemes un Zemgales hercogiste, Zviedru Vidzeme, Poļu Vidzeme (Inflantija), Livonijas karš, Poļu-zviedru karš, hercogs, dzimtbūšana, dzimtcilvēks, muižnieks, jezuīti, muiža, muižnieks, kalps, nodokļi, klaušas.

Darbs ar kartēm

1. Izpēti kartes un apraksti, kas valdīja Latvijas teritorijā un kādas pārmaiņas notika pēc kariem!

1. Livonija (~1243–1561)

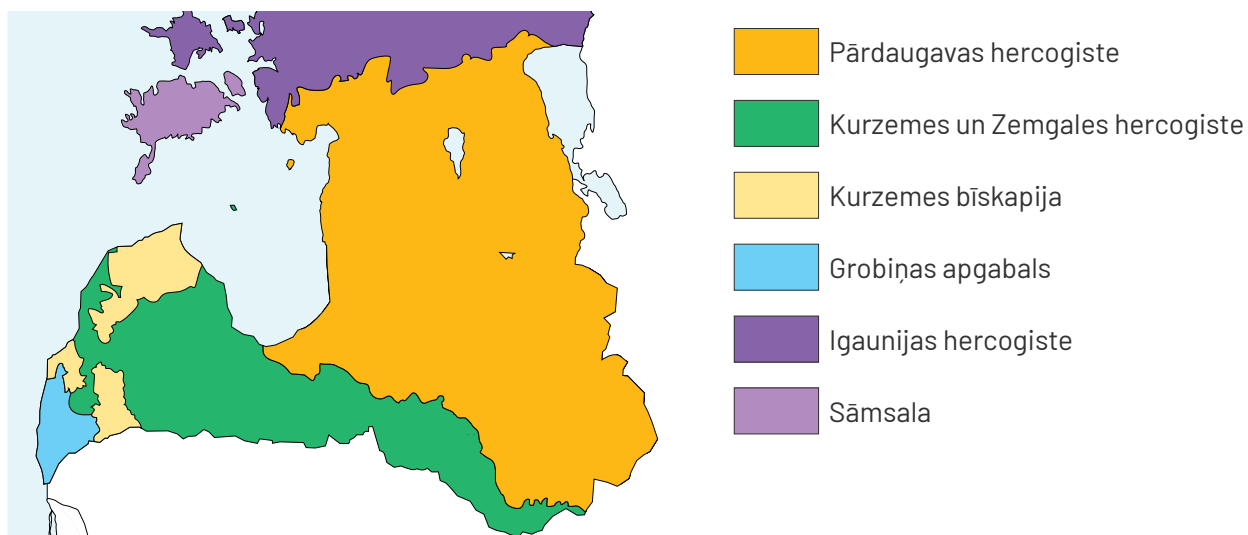

Latvijas un Igaunijas teritorija kopā veido vienu valsti – _____.

_____ ir sadalīta sešās _____.

Lielākā daļa teritorijas pieder _____.

2. Latvijas teritorija pēc Livonijas kara (1561–1621)

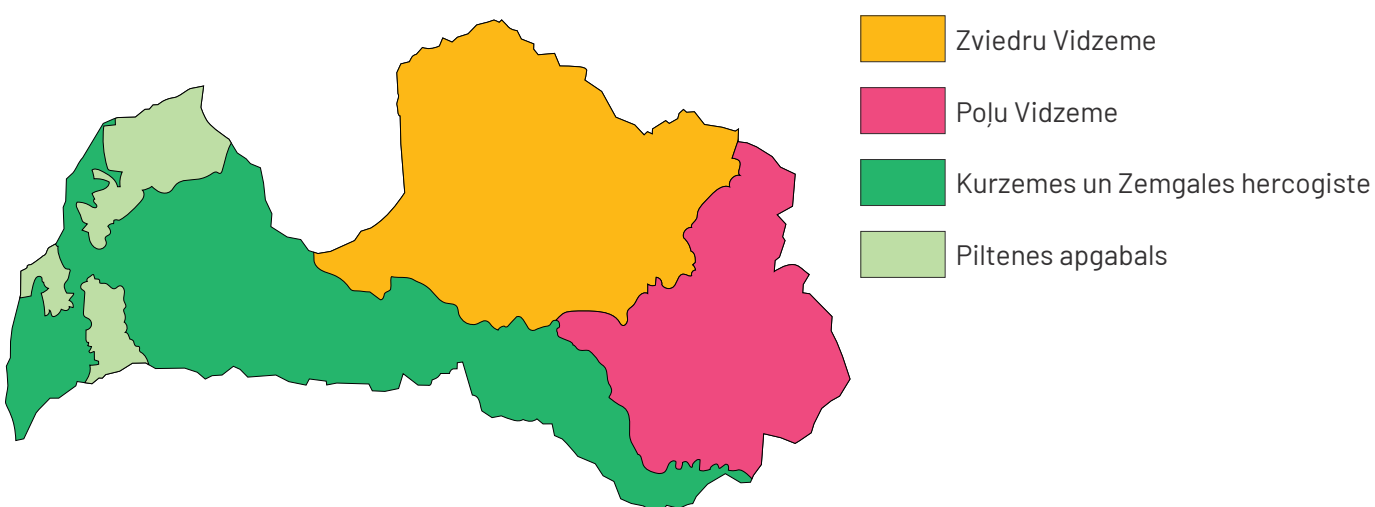

Livonija kā valsts beidza pastāvēt _____ gadā (_____ gadsimta _____).

Latvijas un Igaunijas teritorija bija sadalīta _____ daļās.

Lielākā daļa teritorijas bija _____ valsts kontrolē.

3. Latvijas teritorija pēc Poļu-zviedru kara (1621–1721)

Vidzemi iekaroja _____.

Latgale un Kurzeme palika _____ valsts pakļautībā.

Kurzemē un Zemgalē turpināja pastāvēt _____.

2. Salīdzini, kā mainījās teritorijas dalījums un pārvalde Latvijas teritorijā pēc kariem 16. un 17. gadsimtā!

Pirms Livonijas kara

Pēc Livonijas kara

Pēc Poļu-zviedru kara

Pēc abiem kariem

Uzdevumi pēc informācijas iegūšanas

1. Izlasi vienu no aprakstiem par kādu no Latvijas teritorijā izveidotajām vasaļvalstīm!

1. variants.

Pasvītro svarīgāko informāciju katrā rindkopā!

2. variants.

Atrodi svarīgāko informāciju, izmantojot jautājumus!

Jautājumi:

- Kurai valstij piederēja vasaļvalsts?
- Kas pārvaldīja valsti?
- Kāda bija zemnieku dzīve?
- Vai bija kādi uzlabojumi viņu dzīvē?
- Kāda nozīme bija reliģijai un kultūrai?
- Kā šo teritoriju izmantoja saimniecībai?
- Kur šajā valstī guva peļņu?

PĀRDAUGAVAS HERCOGISTE

Pārdaugavas hercogiste bija valsts daļa, kas piederēja Polijas-Lietuvas valstij. Tā pastāvēja no 1561. līdz 1621. gadam. Pārdaugavas hercogiste tika izveidota pēc tam, kad Livonijas ordenis tika iznīcināts kara laikā. Galvenā pilsēta bija Rīga. Pārdaugavas hercogiste bija svarīga Polijas-Lietuvas valsts daļa, un tur valdīja karaļa iecelti pārvaldnieki, kuri bija poļu vai lietuviešu tautības.

Zemnieku stāvoklis Pārdaugavas hercogistē bija smags. Lielākā daļa zemnieku bija dzimtcilvēki, kas nozīmēja, ka viņi bija piesaistīti zemei un nevarēja brīvi pārvietoties vai mainīt dzīvesvietu bez muižnieka atļaujas. Viņiem bija jāstrādā muižas laukos un jāmaksā dažādi nodokļi.

Livonijas laikā šajā teritorijā izplatījās luterānisms un Polija-Lietuva solīja ticības brīvību, bet ar tās došanu nesteidzās. Polijas-Lietuvas valstī oficiālā reliģija bija katolicisms, tāpēc arī Pārdaugavas hercogistē atsāka popularizēt katolicismu. Luterānismu neaizliedza, bet arī neatbalstīja.

Pārdaugavas hercogistē liela nozīme bija lauksaimniecībai, jo zemnieki galvenokārt nodarbojās ar labības audzēšanu un lopkopību. Rīga bija nozīmīgs tirdzniecības centrs, kur notika aktīva tirdzniecība ar citām Baltijas jūras reģiona valstīm. Tirdzniecība deva lielus ienākumus, jo caur Rīgu tika eksportēta labība, koksne un citas preces. Valsts izmantoja šo teritoriju peļņai, iekasējot nodokļus no tirdzniecības un lauksaimniecības produkcijas.

KURZEMES UN ZEMGALES HERCOGISTE 16. GADSIMTĀ

Kurzemes un Zemgales hercogiste bija daļa, kas izveidojās 1561. gadā, kad Livonijas ordenis beidza pastāvēt. Hercogiste bija pakļauta Polijas–Lietuvas karalim, bet baudīja diezgan lielu brīvību. Hercogisti pārvaldīja hercogs, kas bija cēlies no šīs teritorijas. Par pirmo hercogu kļuva pēdējais Livonijas ordeņa mestrs Gothards Ketlers, vēlāk – viņa dēli.

Lielākā daļa zemnieku Kurzemes un Zemgales hercogistē bija dzimtcilvēki. Viņu stāvoklis bija līdzīgs kā Pārdaugavas hercogistē – ar smagu darbu muižas laukos un dažādiem nodokļiem. Tomēr hercogs Gothards Ketlers mēģināja veikt dažas reformas, lai uzlabotu zemnieku dzīves apstākļus.

Kurzemes un Zemgales hercogistē dominēja luterānisms. Tas Livonijas teritorijā nostiprinājās iepriekšējā gadsimtā, un Polija–Lietuva neiebilda un neuzspieda katoļticību. Hercogs atbalstīja izglītību un kultūru, veicinot skolu un baznīcu celtniecību.

Kurzemes un Zemgales hercogistei bija attīstīta lauksaimniecība – zemnieki audzēja labību, miežus, kartupeļus un citus lauksaimniecības produktus. Hercogiste veicināja arī amatniecību un mazākā mērā rūpniecību, piemēram, dzelzs apstrādi un audumu ražošanu. Hercogs Gothards Ketlers veica vairākus pasākumus, lai attīstītu saimniecisko dzīvi, piemēram, veicinot tirgu un pilsētu attīstību, kur varēja pārdot lauksaimniecības produktus un amatniecības izstrādājumus.

ZVIEDRU VIDZEME

Zviedru Vidzeme bija teritorija mūsdienu Latvijas ziemeļaustrumos, kas bija daļa no Zviedrijas karalistes no 1629. līdz 1721. gadam. Tā izveidojās pēc Poļu–zviedru kara (1600–1629), kad Zviedrija ieguva Vidzemes un Rīgas pārvaldību.

Zemnieku stāvoklis zviedru Vidzemē bija nedaudz labāks kā citās Baltijas teritorijās. Zviedrijas pārvaldē tika ieviestas vairākas reformas, lai uzlabotu zemnieku dzīves apstākļus. Tomēr dzimtbūšana pilnībā netika atcelta, pretēji – tā tika nostiprināta likumos. Taču zemniekiem, kuri joprojām bija pakļauti muižnieku varai, bija lielāka brīvība salīdzinājumā ar zemniekiem Polijas–Lietuvas kopvalsts teritorijā, kā arī muižnieku rīcība bija stingrāk kontrolēta.

Zviedru Vidzemē dominēja luterānisms, kas bija oficiālā reliģija. Zviedru pārvaldē liela uzmanība tika pievērsta izglītībai un kultūras attīstībai. Tika veicināta skolu un baznīcu būvniecība, un izglītība bija pieejama plašākam iedzīvotāju lokam. Zviedrijas valdība centās nodrošināt, lai visi bērni apmeklētu skolu, un luterāņu mācītāji aktīvi darbojās, lai uzlabotu izglītības un reliģisko dzīvi.

Zviedru Vidzemē saimnieciskā dzīve balstījās uz lauksaimniecību, amatniecību un tirdzniecību. Zemnieki audzēja labību, lopus un citus lauksaimniecības produktus. Zviedrijas pārvaldē tika ieviestas dažādas reformas, lai uzlabotu zemnieku saimniecību efektivitāti un produktivitāti. Tika veicināta arī amatniecība, piemēram, dzelzs apstrāde un audumu ražošana. Rīga bija svarīgs tirdzniecības centrs, caur kuru tika eksportēta labība, koksne un citi produkti. Valsts guva peļņu no nodokļiem, muitas nodevām un tirdzniecības ienākumiem.

POĻU VIDZEME JEB INFLANTIJA

Poļu Vidzeme jeb Inflantija izveidojās 1629. gadā pēc miera līguma Poļu–zviedru karā. Mūsdienu Latgales teritorija palika Polijas–Lietuvas pakļautībā. Tajā valdīja Polijas–Lietuvas karaļa iecelti pārvaldnieki. Teritorija Poļu–zviedru karā bija ļoti izpostīta, bija palicis maz iedzīvotāju. Vienīgā lielā pilsēta visā Inflantijā bija Daugavpils.

Inflantijā, tāpat kā citās Baltijas provincēs, lielākā daļa zemnieku bija dzimtcilvēki. Viņu tiesības bija ļoti ierobežotas, un viņi bija spiesti smagi strādāt muižas laukos. Muižnieki bieži vien izturējās pret zemniekiem ar lielu stingrību. Zemkopības līmenis Inflantijā jeb Latgalē bija zemāks nekā Vidzemē un Kurzemē. Nevarēja iegūt augstas labības ražas, toties labi auga lini.

Latgales zemniekus pārpoļot neizdevās, tomēr latgaliešu valodā, ticējumos, paražās un sadzīvē pamazām izveidojās īpatnības, kas šo novadu atšķir no pārējās Latvijas teritorijas. Liela ietekme Inflantijas jeb Latgales dzīvē bija jezuītu jeb katoļticības izplatītāju darbībai. Kad zviedri bija ieņēmuši Vidzemi un jezuītus no turienes padzinuši, viņi pārcēlās uz Inflantiju. Te jezuīti turpināja pievērst iedzīvotājus katoļticībai.

Inflantijā bija arī meži, kas deva koksni būvniecībai un eksportam.

KURZEMES UN ZEMGALES HERCOGISTE 17. GADSIMTĀ

Kurzemes un Zemgales hercogiste 17. gadsimtā joprojām bija Polijas–Lietuvas vasaļvalsts, bet ar lielāku ekonomisko un politisko attīstību. Šajā laikā hercogiste piedzīvoja ziedu laikus, jo attīstījās tirdzniecība, kuģubūve un citas nozares.

Arī 17. gadsimtā zemnieku stāvoklis būtiski nemainījās. Lielākā daļa zemnieku joprojām bija dzimtcilvēki, kas strādāja muižas laukos. Tomēr bija mēģinājumi uzlabot zemnieku stāvokli, piemēram, hercogs Jēkabs Ketlers veica dažas reformas, lai veicinātu ekonomisko attīstību un samazinātu dzimtbūšanu.

Hercogiste joprojām bija luterāņu valsts, bet hercogi atbalstīja ticības brīvību. Hercogs Jēkabs Ketlers bija pazīstams kā izglītības un kultūras patrons, veicinot skolu un universitāšu izveidi, kā arī literatūras un mākslas attīstību.

17. gadsimtā Kurzemes un Zemgales hercogiste piedzīvoja ekonomisko uzplaukumu. Hercogs Jēkabs Ketlers aktīvi attīstīja rūpniecību un tirdzniecību. Viņš uzcēla vairākas manufaktūras, kas ražoja dzelzs izstrādājumus, kuģus un audumus. Kurzemes ostas, piemēram, Ventspils un Liepāja, kļuva par nozīmīgiem tirdzniecības centriem. Hercogs Jēkabs arī veicināja kolonizāciju, dibinot tirdzniecības apmetnes Tobāgo un Gambijā, kas palielināja hercogistes ienākumus. Valsts peļņa nāca no nodokļiem, muitas nodevām un rūpniecības produktiem.

2. Izveido konspektu par lasīto!

Konspekts – īss teksta, runas svarīgākā satura pieraksts.

Atgādne „Kā rakstīt konspektu”

Kāpēc raksta konspektu jeb konspekta mērķis:	Konspektu raksta, lai izceltu teksta satura būtību, apkopotu svarīgāko informāciju vai arī sagatavotos publiskajai runai.
Kas jāievēro, rakstot konspektu, jeb konspekta pazīmes:	<ul style="list-style-type: none"> • jāraksta, ievērojot secību, • jāiekļauj teksta svarīgākie apgalvojumi, fakti, piemēri, • citāti, • jā saglabā teksta pamatdoma.
Kāda ir teksta uzbūve jeb konspekta daļas:	<ul style="list-style-type: none"> • ievaddaļa, • teksta daļa, • nobeiguma daļa.
Kas jā raksta ievaddaļā:	<ul style="list-style-type: none"> • jānorāda konspektējamā darba nosaukums, • jānorāda teksta veida nosaukums <i>konspekts</i>.
Kas jā raksta teksta daļā:	<ul style="list-style-type: none"> • jā raksta secīgi, īsi, tikai būtiskākais, izceļot pamatdomu, • jāizmanto īsi, vienkāršas uzbūves teikumi, vārdu saīsinājumi, • konspekta teksts jāizkārto tā, lai pašam ērtāk to uztvert, • svarīgākais jāizceļ – jāpasvīturo, jāiekrāso vai jāapvelk, • pamatojumam var iesaistīt arī citātus, liekot tos pēdiņās.
Kas jā raksta nobeiguma daļā:	<ul style="list-style-type: none"> • jāuzraksta 2 galvenās atziņas.

3. Darbojieties grupās! Izveido grupu ar četriem klasesbiedriem tā, lai katrs no jums ir lasījis un veidojis konspektu par citu Latvijas teritorijā izveidoto vasaļvalsti.

3.1. Pēc kārtas īsi izstāstiet par vienu no vasaļvalstīm un kopīgi aizpildiet tabulu!

	Kuras valsts pakļautībā bija? Kas pārvaldīja valsti?	Kāds bija zemnieku stāvoklis? Vai veica kādus uzlabojumus?	Kā attīstījās kultūra, reliģija?	Kā šo teritoriju izmantoja saimniecībai? Kas bija galvenais peļņas avots?
Pārdaugavas hercogiste	Pakļauta: Pārvaldīja:	Zemnieku stāvoklis: Uzlabojumi?		Galveno peļņu ieguva no: Saimniecību veicināja:
Kurzemes un Zemgales hercogiste 16. gadsimtā	Pakļauta: Pārvaldīja:	Zemnieku stāvoklis: Uzlabojumi?		Galveno peļņu ieguva no: Saimniecību veicināja:

Zviedru Vidzeme	Pakļauta: Pārvaldija:	Zemnieku stāvoklis: Uzlabojumi?	Galveno peļņu ieguva no: Saimniecību veicināja:
Poļu Vidzeme jeb Inflantija	Pakļauta: Pārvaldija:	Zemnieku stāvoklis: Uzlabojumi?	Galveno peļņu ieguva no: Saimniecību veicināja:

Kurzemes un Zemgales hercogiste 17. gadsimtā	Pakļauta: Pārvaldīja:	Zemnieku stāvoklis: Uzlabojumi?		Galveno peļņu ieguva no: Saimniecību veicināja:
--	------------------------------	--	--	--

Darbs ar karti

1. Izpēti Gaujienas muižas plānojumu!

Gaujienas muiža ir 17. gadsimtā celta muiža, kas atrodas Vidzemē, Smiltenes novadā. Līdz 1920. gadam muiža piederēja Vulfu dzimtai.

Gaujienas muižas komplekss ir valsts nozīmes arhitektūras piemineklis. Visvecākā ēka ir muižas klēts, kuras jumta vējrādī iegravēts gadskaitlis 1788. Ap šo pašu laiku ir celts arī spirta brūzis, no kura saglabājušās tikai drupas.

Muižas plānojums pieejams: http://www.vitoleni.lv/?page_id=1070

1.1. Lasi apzīmējumu skaidrojumus un iekrāso vārdus, kas palīdz uztvert apzīmējumu nozīmi!

Apzīmējumu skaidrojumi:

Gaujienas pils – liela, grezna celtne; šajā gadījumā – muižnieka dzīvesvieta (muiža).

Leduspagrabs – pagrabs pārtikas produktu uzglabāšanai, kurā produktus atdzesē gan zemes slānis, gan pagrabā esošais ledus.

Muižkunga māja – māja, kurā dzīvoja muižkungs jeb muižas saimniecības pārvaldnieks, ko šajā amatā iecēla muižnieks. Muižkunga pienākumi bija vadīt saimniecību un nodrošināt peļņu.

Dārznieka un kalpu māja – māja, kurā dzīvoja dārznieks, kas rūpējās par muižas dārzu, un kalpi, kas veica visus mājas darbus.

Klēts – ēka pārtikas un citu lietu uzglabāšanai.

Muižas jaužu dzīvojamā māja – māja, kurā dzīvoja zemnieki, kas strādāja muižā. Šajā muižā visi zemnieki dzīvo vienā vietā; citās – katrai ģimenei ir sava mājiņa.

Stallmeistara, kučiera māja – māja, kurā dzīvoja cilvēks, kas uzraudzīja stalli un zirgus, kā arī kučieris – cilvēks, kas vadīja zirgu pajūgu.

Ratnīca – ēka ratu, ragavu un darbarīku novietošanai.

Stallī – ēka, kurā atradās zirgi.

Vēršu kūts – ēka, kurā atradās vērši. Vēršus izmantoja arī zemes apstrādei un citu darbu paveikšanai.

Rija – ēka labības (graudu) žāvēšanai.

Spirta brūzis – ēka, kurā izgatavoja (dedzināja) spirtu.

Kalpu, melderu, kalēja dzīvokļu māja – ēka, kurā dzīvoja cilvēki, kas strādāja dzirnavās un nodarbojās ar dažādu metāla lietu izgatavošanu.

Smēde – vieta, kurā no metāla izgatavoja dažādas lietas.

Ūdensdzirnavas – dzirnavas, ko darbina ūdens straume. Tajās mala graudus.

Aldara māja – ēka, kurā dzīvoja cilvēks, kas darināja alu.

Brūzis – ēka, kurā darināja alu.

Iesalnīca – ēka, kurā izgatavoja iesalu – diedzēja un kaltēja graudus. Rudzu iesalu izmantoja maizes gatavošanā, bet miežu iesalu – alus un citu dzērienu gatavošanā.

Siltumnīca – ēka, kurā audzēja augus, kam nepieciešams īpašs siltums.

Magazīnas – ēka, kurā uzkrāja graudu rezerves (parasti nebaltām dienām).

Lopbarības novietne – ēka, kurā uzglabāja ēdienu lopiem.

Muižas lopu kūts – ēka, kurā turēja govīs, cūkas un citus lopus, ko izmantoja pārtikas produktu iegūšanai.

Baznīcas krogs – vieta, kurā jebkurš (gan muižas iedzīvotāji, gan ceļotāji) varēja pasēdēt, socializēties, atpūsties un nobaudīt muižas labumus – ēdienus un dzērienus.

Stadulas – vieta, kur novietoja zirgus un pajūgus pie kroga.

Pasts – vieta, kur saņēma un nosūtīja vēstules starp muižu un valsts iestādēm, citām muižām, tirdzniecības partneriem u. c.

Mežniecība – vieta, no kuras tika pārvaldīti meži – plānota mežu izciršana, koku apstrāde, organizētas medības (kas bija tikai muižnieku izklaide) u. c.

Pumpja māja – vieta, kurā no akas tika iegūts ūdens.

Dzimtas kapliča – neliela celtne, kuras pagrabstāvā novietoti zārki ar mirušajiem.

Baznīca – celtne dievkalpojumu organizēšanai. Bieži pie baznīcas veidoja skolas zemnieku bērniem.

Strūklaka – dekoratīvs veidojums, kurā izmanto ūdeni vizuāla efekta radīšanai.

2. Pabeidz teikumus, skaidrojot muižas izkārtojumu un saimniecību!

1. Galvenā ēka muižā bija
2. Muižnieks muižu nepārvaldīja viens pats. Muižas saimniecību vadīja
3. Blakus muižkunga mājai bija māja, kurā dzīvoja ... un
4. Ēdienu glabāja
5. Cilvēki pārvietojās ar zirgiem, kas dzīvoja
6. Muižā uz vietas izgatavoja dažādus metāla priekšmetus. Tos izgatavoja
7. Muižā ... audzēja augus, kuriem vajadzēja īpašu siltumu.
8. Muižas iedzīvotāji atpūtās un nobaudīja muižas labumus
9. Lai sazinātos ar citām muižām un valsts iestādēm, bija vajadzīgs
10. Dievkalpojumi notika

3. Izmantojot Gaujienas muižas plānu, izveido pastaigas maršrutu pa muižu!

Uzraksti norādes, izmantojot informāciju, ko darīja šajā ēkā.

Izmanto vārdus, kas norāda virzienu: *pa labi, pa kreisi, uz priekšu, atpakaļ, taisni, garām, līdz* u. c.

Piemēram.

Pastaigu sāk no muižas galvenās ēkas.

Tad ej pa labi uz vietu, kur aukstumā uzglabāja ēdienu.

Tad ej vēl pa labi uz māju, kur dzīvoja cilvēki, kas rūpējās par dārzu uz muižnieka māju.

3.1. Samainies ar maršruti ar klasesbiedru! Izstaigā viņa maršrutu un pieraksti, kādas ēkas apmeklēji! Salīdziniet atbildes!

4. Izstāsti blakussēdētājam, kāda bija muižas saimniecība – kā muiža nodrošināja visiem ēdienu un visu pārējo nepieciešamo!

Uzdevumi pēc informācijas iegūšanas

1. Izmantojot iepriekš apkopoto informāciju, sagatavo avīzes rakstu par redzēto ceļojumā no Pēterburgas/Kēnigsbergas/Viļņas līdz Rīgai 17. gadsimtā!

Rakstā apraksti ceļojuma maršrutu, katrai vietai īpašās celtnes, kā arī citas interesantas iezīmes, kas ceļā sastopamas!

Raksts – samērā neliela apjoma publicistisks, zinātnisks, informatīvs teksts (parasti laikrakstā, žurnālā, krājumā).

Maršruts Pēterburga–Rīga

Pēterburga (Krievijas Impērijā) – caur Zviedru Vidzemi – Rīga

Apskates vietas: Cēsu pils, muižas, citas pilsētas, luterāņu baznīcas u. c.

Rīga – ko 17. gadsimtā varēja redzēt Rīgā?

Maršruts Kēnigsberga–Rīga

Kēnigsberga (Prūsija) – caur Kurzemes un Zemgales hercogisti – Rīga

Apskates vietas: Rundāles pils, muižas, manufaktūras, luterāņu baznīcas u. c.

Rīga – ko 17. gadsimtā varēja redzēt Rīgā?

Maršruts Viļņa–Rīga

Viļņa (Polijas-Lietuvas valsts) – caur Kurzemes un Zemgales hercogisti – Rīga

Apskates vietas: Jelgavas pils, muižas, katoļu baznīcas Polijā-Lietuvā, luterāņu baznīcas Zemgalē u. c.

Rīga – ko 17. gadsimtā varēja redzēt Rīgā?

Avīzes raksta vērtēšanas kritēriji

N.P.K.	Kritērijs	Vērtējums
1.	Rakstam ir nosaukums .	1 p.
2.	Rakstam ir ievads, teksta daļa un nobeigums .	1 p.
3.	Rakstā stāstīts par pili .	2 p.
4.	Rakstā stāstīts par 1 muižu .	2 p.
5.	Rakstā stāstīts par 1 baznīcu .	2 p.
6.	Rakstā stāstīts par 1-2 citiem apskates objektiem .	2 p.
7.	Rakstā stāstīts par Rīgu 17. gadsimtā .	2 p.
8.	Raksts veidots par apskates objektiem 17. gadsimtā.	2 p.
9.	levērota pareizrakstība.	2 p.

8.4. REVOLŪCIJA UN MODERNIZĀCIJA

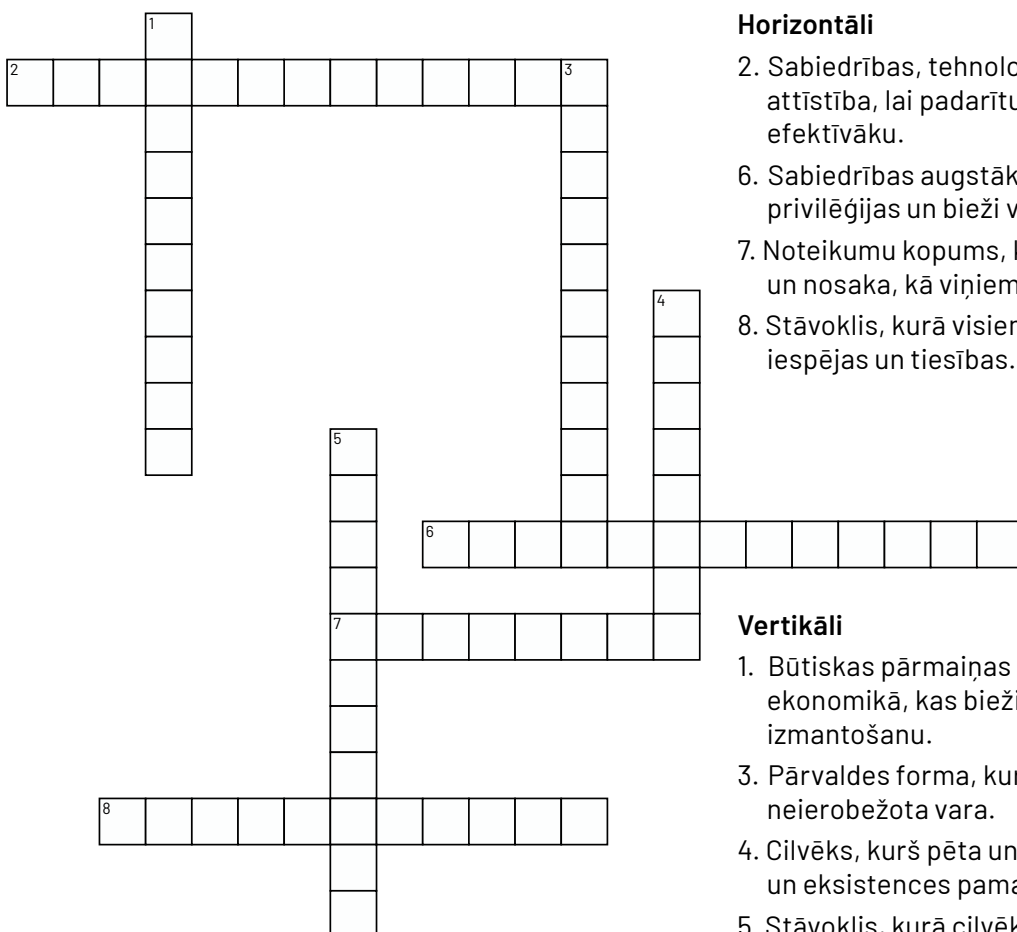
Prasmes:

- analizē valsts un pavalstnieku **attiecības**;
- vērtē **personu ietekmi** uz sabiedrību;
- skaidro, kā un kāpēc **zinātnes un tehnikas atklājumi** ietekmēja vēsturi Latvijas teritorijā, Eiropā un pasaulē.

Jēdzieni: absolūtisms, aristokrātija, filozofs, tiesības, vienlīdzība, līdztiesība, revolūcija, modernizācija, dabiskās tiesības, ģenerālštati, Cilvēka un pilsoņa tiesību deklarācija, republika, giljotīna, jakobiņi, jakobiņu terors, Direktorija, imperators, industrializācija, fabrika, urbanizācija.

Termini/jēdzieni!

1. Izmantojot vārdnīcu, aizpildi krustvārdu mīklu!

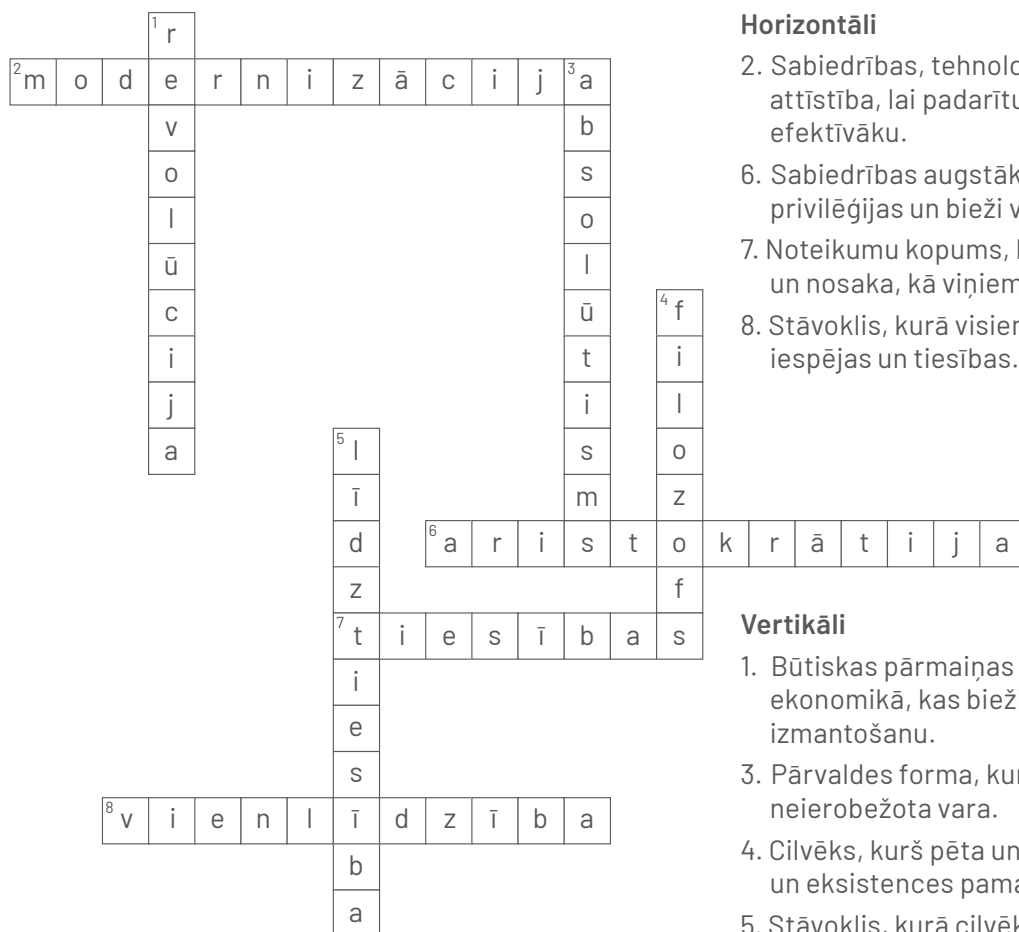
Horizontāli

2. Sabiedrības, tehnoloģiju un ekonomikas attīstība, lai padarītu to mūsdienīgāku un efektīvāku.
6. Sabiedrības augstākā kārtā, kurai ir dzimtas privilēģijas un bieži vien arī liela vara.
7. Noteikumu kopums, kas aizsargā cilvēku brīvību un nosaka, kā viņiem jārīkojas sabiedrībā.
8. Stāvoklis, kurā visiem cilvēkiem ir vienādas iespējas un tiesības.

Vertikāli

1. Būtiskas pārmaiņas sabiedrībā, valdībā vai ekonomikā, kas bieži vien notiek ātri un ar spēka izmantošanu.
3. Pārvaldes forma, kurā valdniekam ir neierobežota vara.
4. Cilvēks, kurš pēta un domā par dzīves, zināšanu un eksistences pamatjautājumiem.
5. Stāvoklis, kurā cilvēki ir vienlīdzīgi likuma priekšā.

Atbildes:

Horizontāli

2. Sabiedrības, tehnoloģiju un ekonomikas attīstība, lai padarītu to mūsdienīgāku un efektīvāku.
6. Sabiedrības augstākā kārtā, kurai ir dzimtas privilēģijas un bieži vien arī liela vara.
7. Noteikumu kopums, kas aizsargā cilvēku brīvību un nosaka, kā viņiem jāīsteno sabiedrībā.
8. Stāvoklis, kurā visiem cilvēkiem ir vienādas iespējas un tiesības.

Vertikāli

1. Būtiskas pārmaiņas sabiedrībā, valdībā vai ekonomikā, kas bieži vien notiek ātri un ar spēka izmantošanu.
3. Pārvaldes forma, kurā valdniekam ir neierobežota vara.
4. Cilvēks, kurš pēta un domā par dzīves, zināšanu un eksistences pamatjautājumiem.
5. Stāvoklis, kurā cilvēki ir vienlīdzīgi likuma priekšā.

Darbs ar tekstu

Tu jau mācījies par absolūtismu 8.2. tematā, taču pirms tālāko uzdevumu veikšanas aktualizē savas zināšanas!

1. Izlasi tekstu par valsts pārvaldi un sabiedrību absolūtisma laikā! Atbilde uz jautājumiem!

Absolūtisma periodā valdnieks bija galvenā politiskā figūra un viņa vara bija praktiski neierobežota. Valdnieks, bieži vien karalis vai ķeizars, koncentrēja visu varu savās rokās, un viņu uzskatīja par Dieva iecelto vadītāju. Valdnieks izdeva likumus, iekasēja nodokļus un vadīja valsts politiku bez parlamenta vai tautas pārstāvju piekrišanas.

Kas bija galvenā persona valstī?

Kāda bija valdnieka vara?

Ko darīja valdnieks?

Sabiedrība bija stingri iedalīta dažādās kārtās, un katrai bija savas tiesības un pienākumi. Kārtas bija hierarhiski sakārtotas, un tās bija gandrīz neiespējami mainīt.

Vai cilvēks varēja piedzimt vienā kārtā un dzīves laikā nonākt augstākā vai zemākā kārtā?

Muižnieki (augstākā kārtā):

Muižniekiem bija daudz privilēģiju, ieskaitot zemes īpašumus, nodokļu atvieglojumus un augstus amatus valdībā un armijā. Viņi nodrošināja militāru dienestu (gāja karaļa armijā) un pārvaldīja savas zemes, bieži arī tiesāja savus zemniekus.

Kādas privilēģijas (labumi) bija muižniekiem?

Kas muižniekiem bija jā dara?

Garīdzniecība (vidējā kārta):

Garīdznieki bija atbrīvoti no daudzām nodevām un nodokļiem, viņiem bija liela ietekme uz izglītību un sociālo dzīvi. Viņi rūpējās par reliģisko dzīvi, izglītību un labdarību.

Kādas privilēģijas (labumi) bija garīdzniekiem?

Par ko rūpējās garīdznieki?

Zemnieki un pilsētnieki (zemākā kārta):

Zemnieki un pilsētnieki bija ierobežoti savās tiesībās, viņiem bieži nebija teikšanas politiskajos jautājumos, un viņi maksāja lielus nodokļus. Pastāvēja dzimtbūšana, un zemnieki bija pakļauti savam muižniekam. Viņiem bija jāpilda klaušas (jāstrādā muižnieka labā) un jāmaksā nodevas.

Kādas bija zemnieku un pilsētnieku tiesības?

Kas zemniekiem bija jādara?

Tiesu vara bija valdnieka (karaļa) rokās. Viņš varēja pieņemt un mainīt likumus pēc savas gribas. Tiesas bieži bija neobjektīvas, jo kalpoja valdnieka interesēm. Sodī bija bargi un bieži vien atkarīgi no kārtas, kurai piederēja pārkāpējs. Muižnieki tika sodīti maigāk nekā zemnieki.

Kam bija tiesu vara?

Vai tiesas un sodu sistēma bija godīga?

1.1. Attēlo shematiski kārtu hierarhiju – hierarhiju piramīda, tabula, shēma u. c. – absolūtisma laikā (norādi kārtas nosaukumu, tiesības un pienākumus)!

2. 18. gadsimtā sākās jauna kustība – apgaismība. Izlasi, ko gribēja mainīt apgaismības pārstāvji!

2.1. Pasvītro tekstā tās idejas, kas tev šķiet jaunas, salīdzinot ar absolūtisma idejām! Zem katra pārstāvja izraksti pasvītrotās idejas!

Džons Loks

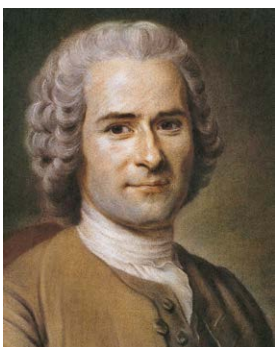
Džons Loks uzskatīja, ka visi cilvēki piedzimst labi un Dievs viņiem ir devis dabiskās tiesības. Dabiskās tiesības nozīmē, ka ikvienam ir tiesības, kuras neviens nedrīkst atņemt. Loks uzskatīja, ka šīs tiesības ir tiesības uz dzīvību, brīvību un īpašumu. Viņš ieteica, ka karaļa vara būtu jāierobežo ar likumiem, kurus izveido pati tauta.

Loks izvirzīja ideju, ka tautai un valdniekiem jānoslēdz vienošanās. Ja valdnieki nepilda savu solījumu aizstāvēt cilvēku intereses, tad tautai ir tiesības sacelties un pieprasīt jaunu valdnieku.

Cezāre Bekārijs

Cezāre Bekārijs īpaši interesējās par likumiem un tiesībām. Viņš uzskatīja, ka jebkurai cilvēkam, kurš tiek apsūdzēts noziegumā, ir jābūt tiesībām. Tas nozīmē, ka arī apsūdzības gadījumā cilvēkam ir tiesības uz dzīvību un brīvību. Bekārijs iebilda pret nāvessodu un spīdzināšanu, viņš uzskatīja, ka katram ir jādod iespēja izteikties un pierādīt savu nevainību. Viens no Bekārija ierosinājumiem bija, ka visiem cilvēkiem, kas pastrādājuši vienādu noziegumu, ir jāpiespriež vienāds sods neatkarīgi no viņu bagātības vai stāvokļa.

Žans Žaks Ruso

Žans Žaks Ruso uzskatīja, ka katram cilvēkam ir jābūt tiesībām. Viņš teica, ka likumiem ir jābūt tādiem, kādus vēlas sabiedrības vairākums, nevis karalis. Tāpēc viņš iebilda pret to, ka valdītu tikai karalis un baznīca. Ruso arī uzskatīja, ja valdītu tauta, tad arī tautas vara būtu jāierobežo.

Ruso iestājās par to, lai cilvēkiem būtu lielāka brīvība, jo viņš uzskatīja, ka tikai tā cilvēks var patiesi iepazīt dzīvi un pasauli.

Voltērs

Voltērs gribēja, lai visam būtu pamatojums un loģika. Viņš ticēja, ka katram cilvēkam ir jābūt domu un runas brīvībai. Voltērs kritizēja baznīcu par to, ka tai ir pārāk liela vara un tā ir aizmirsusi savu uzdevumu – palīdzēt tiem, kas cieš, nevis apspiest cilvēkus. Voltērs ticēja Dievam, bet uzskatīja, ka cilvēkus nevar piespiest ticēt un katram ir jāļauj brīvi izvēlēties savu ticību.

2.2. Pie katras apgaismības idejas pieraksti tās personas, kas atbalstīja šo ideju!

Cilvēkam pieder tiesības, kuras viņam nevar atņemt.

Cilvēkam ir tiesības uz brīvību un dzīvību.

Katram cilvēkam ir jādod tiesības pierādīt savu nevainīgumu.

Valdniekam ir jāvalda kopā ar tautu.

Likumi ir jāpieņem arī tautai.

Darbs ar attēliem

Francijas iedzīvotāju zemākā kārtā – zemnieki, nabadzīgākie pilsētnieki – bija neapmierināta ar pastāvošo situāciju zem karaļa un muižnieku varas!

Karikatūra – tēlotājas mākslas žanrs, kas vēršas pret ko negatīvu un kam raksturīgs apzināti pārspīlēts, smieklīgs tā attēlojums.

1. Izpēti karikatūru un pastāsti, kas ir redzams zīmējumā!

Attēlā redzami _____ (cik?) cilvēki, no kuriem viens ir _____ (kāda kārtā?), bet divi ir _____ (kāda kārtā?).

_____ (kas?) jūtas _____ (kā?), jo _____, bet abi

_____ (kas?) jūtas _____ (kā?), jo _____.

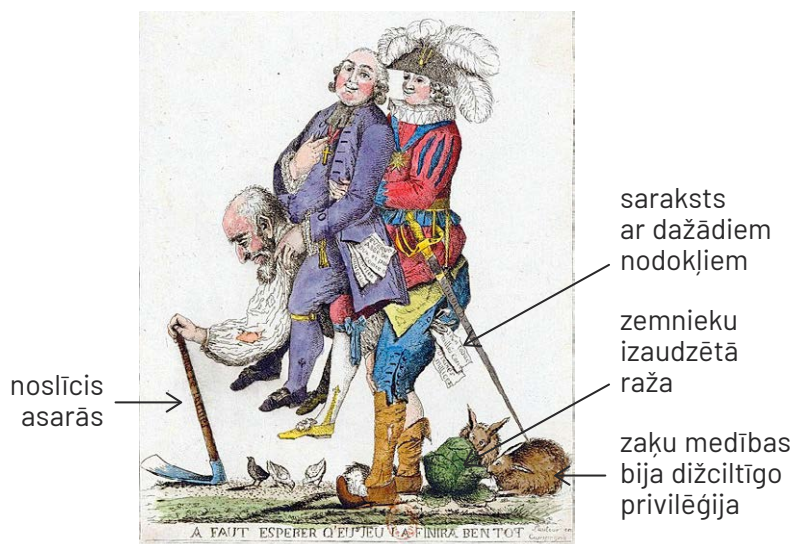
Abiem _____ (kāda kārta?) kabatās ir _____ (kas?), uz kurām rakstīts _____ (kas?).

_____ (kāda kārta?) ir atspiedies uz _____ (kā?), jo _____.

Uz zemes atrodas gan _____ (kas?), kuri _____ (ko dara?),

gan _____ (kas?), kuri _____ (ko dara?)

1.1. Kā tu domā, par ko ir šī karikatūra?

Paraksts zem karikatūras:
Jācer, ka šī spēlīte drīz būs daļā.

1.2. Apskati karikatūru ar skaidrojumiem un pastāsti, kā tu tagad saproti karikatūru!

Uz zemnieka

Muižnieks un garīdznieks

Zemnieks izskatās

Zemnieka ražu apēd

Medības bija

...

1.3. Ko karikatūras autors grib parādīt par situāciju Francijā 18. gadsimtā?

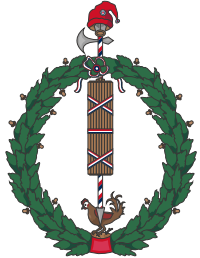

2. Izpēti attēlus, kuros attēloti Franču revolūcijas notikumi!

2.1. Apraksti, ko, tavuprāt, tu redzi attēlā! (Netiek izmantoti informācijas resursi.)

2.2. Izmantojot informāciju no tīmekļa resursiem, izskaidro notikumu!

2.3. Saruna, cik/kurus notikumus izdevās raksturot bez informācijas resursu izmantošanas.

Gads, datums	Notikuma attēlojums gleznā	Kas, manuprāt, notika?	Kas patiesībā notika?
1789. gada 5. maijs			
1789. gada 17. jūnijs			
1789. gada 14. jūlijs			
1789. gada 26. augusts			
1790. gada pavasaris			

<p>1792. gada 21. septembris</p>			
<p>1793. gada 21. janvāris</p>			
<p>1793. gada 5. septembris – 1794. gada 27. jūlijs</p>			
<p>1793. gada 16. oktobris</p>			
<p>1794. gada 28. jūlijs</p>			
<p>1795. gada 2. novembris – 1799. gada 10. novembris</p>			
<p>1799. gada 10. novembris</p>			

Uzdevumi pēc informācijas iegūšanas

1. Diskutē par Franču revolūcijas nepieciešamību un norisi!

ATCERIES!

Kā piedalīties diskusijā?

1. Ieņem vienu no trim lomām – Francijas pilsētnieks, Francijas karaļpāris vai rakstvedis.
2. Vēlreiz apskati informācijas avotus un apkopo savu pozīciju – kāda bija tavas lomas pārstāvja situācija pirms Franču revolūcijas, revolūcijas laikā un pēc tās.
3. Diskutē ar klasesbiedru – pretējās puses pārstāvi – par šādiem jautājumiem:
 - Vai revolūcija bija vajadzīga?
 - Kāpēc revolūcija sākās?
 - Kādi notikumi/sajūtas bija revolūcijas sākumā?
 - Kādi notikumi/sajūtas bija jakobīņu terora laikā?
 - Kādi notikumi/sajūtas bija revolūcijas beigās?
 - Vai revolūcijas noslēgums bija tāds, kā tavas lomas pārstāvis būtu gaidījis?
4. Par katru jautājumu katrs no jums var runāt, maksimums, divas minūtes.
5. Kamēr runā klasesbiedrs, nepārtrauc viņu, uzklausi.
6. Diskutē par tēmu.
7. Rakstvedis pieraksta katras puses galvenos argumentus un diskusijas beigās izlemj, kurš diskusijā uzvarēja/kuram spēcīgāki argumenti.

Darbs ar laika līniju

1. Izpēti laika līniju par izgudrojumiem 18.–20. gadsimtā!

Laika līnija pieejama: <https://skolo.lv/mod/h5pactivity/view.php?id=15340122>

2. Lasi izgudrojumus un pie katra izgudrojuma uzzīmē tukšajā vietā pēc teksta nelielu skici, kas raksturo izgudrojumu!

2.1. Lasi devumus un iekrāso vārdus, kas palīdz atrast atbilstošo izgudrojumu!

2.2. Savieno izgudrojumus ar to devumu/ietekmi!

Izgudrojums	Devums
☐ 1717. gads – obligāta skolas apmeklēšana.	A Audumus varēja izgatavot daudz ātrāk.
☐ 1769. gads – tvaika dzinēja izgudrošana.	B Radās daudz jaunu iekārtu, kas darbojās ar elektrību.
☐ 1779. gads – vērpijamās mašīnas izgudrošana.	C Varēja iemūžināt dažādus notikumus.
☐ 1783. gads – pirmais tvaikonis.	D Pieauga izglītības līmenis sabiedrībā.
☐ 1800. gads – elektrības iegūšana.	E Varēja izgatavot daudz izturīgākas celtnes un infrastruktūru, piemēram, sliedes, tiltus.
☐ 1814. gads – pirmā tvaika lokomotīve.	F Ērtāka cilvēku pārvietošanās pa sauszemi.
☐ 1826. gads – fotografēšanas sākums.	G Varēja ātri sazināties.
☐ 1837. gads – telegrāfa izgudrošana.	H To izmantoja dažādās iekārtās, tāpēc izveidojās rūpnīcas, kur preces ražoja ar iekārtām.
☐ 1856. gads – tērauda izgudrošana.	I Uzlaboja cilvēku veselību, samazinot sāpes.
☐ 1886. gads – pirmā automašīna.	J Pieejama ceļošana pa gaisu.
☐ 1897. gads – radio izgudrošana.	K Ātrāka preču transportēšana pa ūdeni.
☐ 1897. gads – aspirīna izgudrošana.	L Ātrāka preču un cilvēku pārvietošanās pa sauszemi.
☐ 1903. gads – pirmā lidmašīna.	M Jaunas izklaides iespējas.

3. Izdomā un uzraksti vēl vienas sekas katram izgudrojumam!

1717. gads – obligāta skolas apmeklēšana.

1769. gads – tvaika dzinēja izgudrošana.

1779. gads – vērpjamās mašīnas izgudrošana.

1783. gads – pirmais tvaikonis.

1800. gads – elektrības iegūšana.

1814. gads – pirmā tvaika lokomotīve.

1826. gads – fotografēšanas sākums.

1837. gads – telegrāfa izgudrošana.

1856. gads – tērauda izgudrošana.

1886. gads – pirmā automašīna.

1897. gads – radio izgudrošana.

1897. gads – aspirīna izgudrošana.

1903. gads – pirmā lidmašīna.

3.1. Pārī vienojieties un izrakstiet trīs, jūsu prāt, nozīmīgākos izgudrojumus! Pamatojiet savu viedokli!

1. vieta – _____.

2. vieta – _____.

3. vieta – _____.

Mēs domājam/mūsaprāt/pēc mūsu domām, visnozīmīgākais izgudrojums bija _____,

jo/tāpēc ka _____.

Otrajā vietā, mūsaprāt, ir _____, jo/tāpēc ka _____.

Trešajā vietā mēs liekam _____, jo/tāpēc ka _____.

Atsauces uz nodaļā izmantotajiem attēliem:

1. https://commons.wikimedia.org/wiki/File:John_Locke.jpg Džons Loks
2. https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Cesare_Beccaria.jpg Cezāre Bekārijs
3. [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Jean-Jacques_Rousseau_\(painted_portrait\).jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Jean-Jacques_Rousseau_(painted_portrait).jpg) Žans Žaks Ruso
4. [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Atelier_de_Nicolas_de_Largill%C3%A8re,_portrait_de_Voltaire,_d%C3%A9tail_\(mus%C3%A9e_Carnavalet\)_-001.jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Atelier_de_Nicolas_de_Largill%C3%A8re,_portrait_de_Voltaire,_d%C3%A9tail_(mus%C3%A9e_Carnavalet)_-001.jpg) Voltērs
5. <https://www.worldhistory.org/image/15305/the-three-orders/>
The Third Estate of France carrying the other two orders (Clergy and Nobility) on its back, engraving with the initials M. P., Paris, 1789
6. <https://www.worldhistory.org/image/15695/opening-session-of-the-general-assembly-5-may-1789/>
Painting depicting the opening session of the Estates-General of 1789. By Auguste Couder, 1839. Museum of the History of France, Versailles
7. https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Le_Serment_du_Jeu_de_paume.jpg *De eed op de kaatsbaan* – Jacques-Louis David, 1791
8. https://en.wikipedia.org/wiki/File:Prise_de_la_Bastille.jpg *The Storming of the Bastille*
9. https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Declaration_of_the_Rights_of_Man_and_of_the_Citizen_in_1789.jpg
Déclaration des droits de l'homme et du citoyen
10. <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Robespierre.jpg> Portrait of Maximilien Robespierre (nezināms mākslinieks)
11. https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Coat_of_arms_of_the_French_First_Republic.svg Coat of arms of the French First Republic (1794)
12. https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Hinrichtung_Ludwig_des_XVI.png Execution of Louis XVI – copperplate engraving 1793
13. https://simple.wikipedia.org/wiki/File:Exécution_de_Marie_Antoinette_le_16_octobre_1793.jpg
Marie Antoinette's execution in 1793 at the Place de la Révolution
14. https://en.wikipedia.org/wiki/File:Heads_on_pikes.jpg Cartoon or poster of the French Revolution: *Aristocratic Heads on Pikes*
15. https://en.wikipedia.org/wiki/File:Execution_robespierre,_saint_just....jpg The execution of Robespierre and his supporters on 28 July 1794
16. <https://www.worldhistory.org/image/16943/members-of-the-french-directory/> This etching print is by an unknown author, in the Musée Carnavalet
17. https://en.wikipedia.org/wiki/File:Buonaparte_closing_the_farce_of_Egalit%C3%A9.jpg
Exit liberté a la Francois!—or—Buonaparte closing the farce of Egalité, at St. Cloud near Paris Novr. 10th. 1799 / Js. Gillray inv' & f'

8.5. LATVIEŠU NĀCIJAS VEIDOŠANĀS

Prasmes:

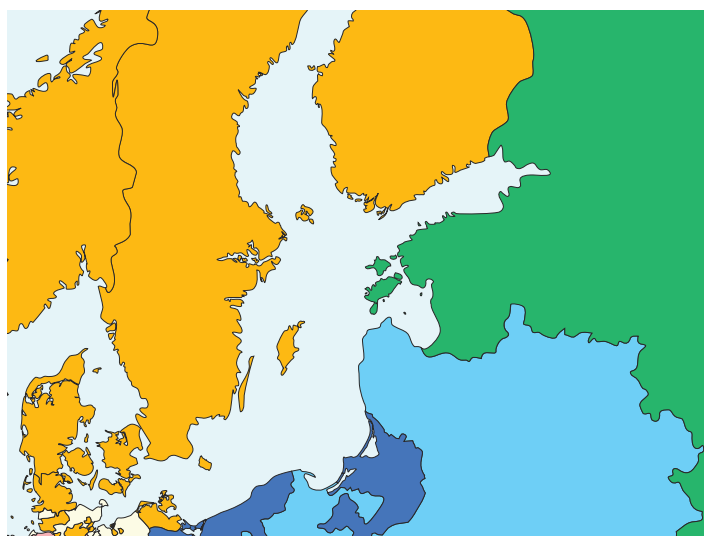
- no dažādiem avotiem **atlasa, apkopo un izvērtē informāciju** par jaunlatviešiem. Izvērtē un pamato šīs informācijas drošticamību;
- **salīdzina** divus vai vairākus vēstures **notikumus ar līdzīgām pazīmēm**.

Jēdzieni: Lielais Ziemeļu karš, Polijas–Lietuvas dalīšana, Krievijas Impērija, Vidzemes guberņa, Kurzemes guberņa, Vitebskas guberņa, dzimtbūšanas atcelšana, brīvīšana, nacionālā pašapziņa, jaunlatvieši, dainas, literārā valoda, rusifikācija (pārkrievošana), sociālisms, Jaunā strāva, 1905. gada revolūcija, Asiņainā svētdiena, ģenerālstreiks, demonstrācija, sociāldemokrātija, patvaldība, mītiņš, streiks, baznīcu demonstrācijas, manifesti, soda ekspedīcijas, Krievijas Valsts dome

Darbs ar karti

1. Izpēti kartes un apraksti, kādas pārmaiņas notika 18. gadsimtā!

1. Latvijas teritorija pēc Lielā Ziemeļu kara (pēc 1721. gada)

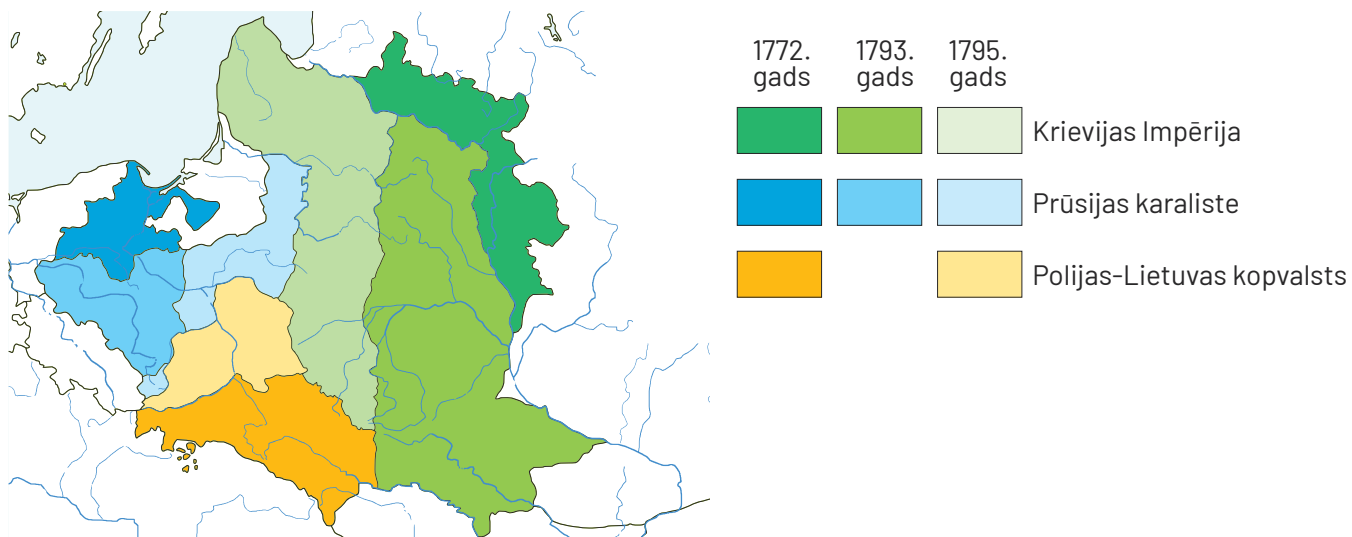
- Zviedrijas karaliste, Dānijas karaliste
- Krievijas Impērija
- Polijas-Lietuvas kopvalsts

Lielajā Ziemeļu karā par daļu Latvijas teritorijas cīnījās _____ un _____.

Kara rezultātā savas teritorijas paplašināja _____.

Krievijas Impērija iekaroja _____ (kuru Latvijas teritorijas daļu?).

2. Latvijas teritorija pēc Polijas–Lietuvas dalīšanas (pēc 1772. gada)

18. gadsimta beigās Polijas–Lietuvas ūniju sadalīja starp _____, _____ un _____.

Latvijas teritoriju ieguva _____.

Vispirms Krievijas Impērijai pievienoja _____ (kuru Latvijas daļu?), tad _____.

3. Latvijas teritorija no 1795. līdz 1918. gadam

Kopš 18. gadsimta beigām visa Latvijas teritorija bija _____ sastāvā.

Zviedru Vidzemi pārdēvēja par _____.

Kurzemes un Zemgales hercogistes teritorija ieguva nosaukumu _____.

Poļu Vidzemi jeb Inflantiju nosauca par _____.

Darbs ar tekstu

1. Lasi aprakstu par dzimtbūšanas atcelšanu Kurzemes un Vidzemes guberņās un pasvītro atbildes uz jautājumu: kāpēc notika dzimtbūšanas atcelšana!

Dzimtbūšanas atcelšana Kurzemē un Vidzemē notika 19. gadsimtā kā daļa no lielākām pārmaiņām Eiropā.

Dzimtbūšanas atcelšanu veicināja šādi faktori:

1. Apgaismības laikmeta filozofi, piemēram, Džons Loks un Voltērs, uzskatīja, ka visiem cilvēkiem jābūt vienlīdzīgiem un brīviem. Viņu idejas palīdzēja cilvēkiem saprast, ka dzimtbūšana nav taisnīga un tā ir jāmaina.
2. Notika rūpniecības revolūcija, tika izgudrotas jaunas tehnoloģijas, kuras izmantoja rūpnīcās. Lai rūpnīcās ražotu preces, vajadzēja brīvus strādniekus, kuri var pārcelties uz pilsētu, nevis muižnieka zemei piesaistītus zemniekus.
3. Kurzemē un Vidzemē, kas bija Krievijas Impērijas daļa, reformas veicināja arī varas iestādes. Krievija vēlējās modernizēt savu ekonomiku, tāpēc piespieda Baltijas muižniecību uz reformām.
4. Zemnieki bieži sacēlās pret netaisnībām. Viņu sacelšanās lika varas iestādēm pievērst uzmanību un veikt reformas.

1.1. Balstoties uz tekstā pasvītrotajām atbildēm, saviem vārdiem definē četrus dzimtbūšanas atcelšanas cēloņus!

Nr. pēc svarīguma	Cēlonis

1.2. Sanumurē cēloņus pēc to svarīguma! Īsi pamato savu viedokli!

Manuprāt, visvarīgākais cēlonis dzimtbūšanas atcelšanai bija ..., jo

Nākamais svarīgākais ir ..., jo

Trešais svarīgākais ir ..., jo

No visiem četriem cēloņiem mazāk svarīgais ir ..., jo

2. Izlasi aprakstu, kā mainījās zemnieku dzīve Kurzemē un Vidzemē pēc dzimtbūšanas atcelšanas!

Dzimtbūšanas atcelšana Kurzemē notika 1817. gadā, bet Vidzemē –1819. gadā. Lai gan tas bija liels solis uz priekšu, zemnieku stāvoklis neuzlabojās uzreiz. Galvenās pārmaiņas, kas notika, bija:

1. **Personīgās brīvības iegūšana.** Zemnieki ieguva personīgo brīvību, kas nozīmēja, ka viņi vairs nebija piesaistīti muižai un varēja brīvi pārvietoties.

2. **Zemes tiesību noteikumi.** Lai gan zemnieki kļuva personiski brīvi, viņiem netika piešķirta zeme. Zeme palika muižnieku īpašumā, un zemnieki bija spiesti to nomāt par augstām cenām. Tas radīja jaunus ekonomiskus izaicinājumus.
3. **Darba apstākļi.** Lai samaksātu par zemi, daudzi zemnieki turpināja strādāt muižās klaušu darbus jeb darbus muižnieka labā bez atalgojuma. Bija arī zemnieki, kas strādāja pie muižnieka par algu, bet darba apstākļi joprojām bija smagi. Pēc dzimtbūšanas atcelšanas muižnieki vairs nepalīdzēja zemniekiem sliktos gados – nesamazināja nodokļu lielumu, neatstāja vairāk ēdiena u. c.
4. **Sociālās pārmaiņas.** Zemniekiem kļuva pieejamāka izglītība. Viņi varēja iekrāt naudu un sūtīt uz skolām un augstskolām savus bērnus. Zemnieki un viņu bērni drīkstēja pārcelties uz citām vietām, lai iegūtu labākus dzīves apstākļus.
5. **Kultūras attīstība.** Atbrīvotiem zemniekiem bija lielākas iespējas piedalīties kultūras un sabiedriskajā dzīvē. Tas veicināja nacionālās pašapziņas un kultūras izaugsmi.

2.1. Lasi tekstu un uzraksti 1. personā latviešu zemnieka atmiņas par viņa dzīves pārmaiņām pēc dzimtbūšanas atcelšanas!

Dzimtbūšanas laikā	Pēc dzimtbūšanas atcelšanas
Es biju piesaistīts muižas zemei, kas piederēja muižniekam. Es nevarēju aiziet no muižnieka zemes un pārcelties uz dzīvi citur.	
Es dzīvoju uz muižniekam piederošas zemes un par to strādāju muižnieka labā.	
Man bija jāpilda muižnieka uzdotie darbi – jāapstrādā lauki un jāpilda citas klaušas.	
Mani bērni mācījās vietējās skolās, ja tādas bija.	
Es baudīja kultūru, kas bija pieejama muižā. Kultūras piedāvājums bija ļoti ierobežots.	

3. Izlasi, kāpēc dzimtbūšana tika atcelta arī Vitebskas guberņā un visā Krievijas Impērijā!

Dzimtbūšanas atcelšana Vitebskas guberņā un visā Krievijas Impērijā notika 1861. gadā, kad imperators Aleksandrs II izdeva reformu, kas atcēla dzimtbūšanu. Šī reforma notika vairāku iemeslu dēļ:

1. Krievija vēlējās modernizēt savu ekonomiku un rūpniecību. Dzimtbūšana kavēja brīvā darbaspēka pieejamību un ekonomikas attīstību.
2. Zemnieki bieži sacēlās pret smagajiem dzīves apstākļiem un netaisnību. Šīs sacelšanās radīja draudus stabilitātei un varai, tāpēc reformas kļuva nepieciešamas.
3. Krievijas sakāve Krimas karā (1853–1856) parādīja, ka valstij nepieciešama modernizācija un spēcīgāka ekonomika, kas bija iespējama tikai ar brīvu darbaspēku.
4. Apgaismības laikmeta idejas par cilvēku tiesībām un vienlīdzību ietekmēja arī Krievijas sabiedrību, veicinot izpratni par nepieciešamību atcelt dzimtbūšanu.

3.1. Iekrāso tekstā tos cēloņus, kas sakrīt ar dzimtbūšanas atcelšanu Baltijas guberņās!

4. Izlasi, kas mainījās zemnieku dzīvē Latgalē jeb Vitebskas guberņā pēc dzimtbūšanas atcelšanas!

Pēc dzimtbūšanas atcelšanas zemnieku dzīvē notika vairākas būtiskas pārmaiņas:

- 1. Personīgā brīvība.** Zemnieki ieguva personīgo brīvību, kas nozīmēja, ka viņi vairs nebija piesaistīti muižai un muižkungam. Viņi varēja brīvi pārvietoties un izvēlēties savu dzīvesvietu un nodarbošanos.
- 2. Zemes tiesības.** Zemniekiem tika piešķirta zeme, ko viņi līdz tam apstrādāja. Zeme bija jāizpērk par valdības noteiktu maksu, un, kamēr zeme nebija izpirkta, zemniekiem bija jāstrādā muižnieka labā. Zemnieki drīkstēja izmantot tikai savu zemi un, piemēram, nedrīkstēja ganīt lopus uz muižas zemes.
- 3. Ekonomiskā neatkarība.** Brīvība ļāva zemniekiem veidot savas saimniecības un veicināja lauksaimniecības attīstību. Tomēr daudziem zemniekiem trūka līdzekļu un zināšanu, lai pilnībā izmantotu šo iespēju.
- 4. Sociālās pārmaiņas.** Reformas ietekmē pakāpeniski uzlabojās izglītības iespējas un sociālie pakalpojumi. Tomēr Vitebskas guberņas zemnieki un viņu bērni nespēja to izmantot, jo drīz vien sākās rusifikācija un skolās aizliedza izmantot citas valodas, kā vien krievu valodu, kā arī aizliedza drukāt tekstu latgaliešu vai latviešu valodā.

4.1. Lasi tekstu un uzraksti 1. personā latviešu zemnieka atmiņas par viņa dzīvi pirms un pēc dzimtbūšanas atcelšanas Latgalē jeb Vitebskas guberņā!

Dzimtbūšanas laikā	Pēc dzimtbūšanas atcelšanas

5. Izsaki savu viedokli – kurā guberņā tu kā zemnieks gribētu piedzīvot dzimtbūšanas atcelšanu! Mini vismaz divus pamatojumus!

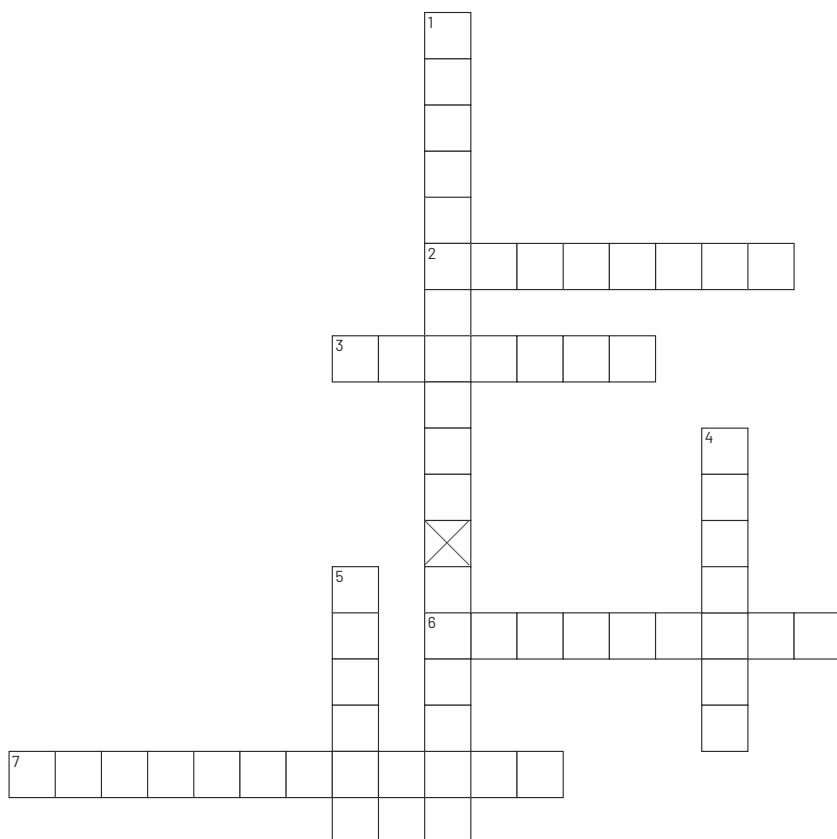
Ja es dzīvotu _____ (kad?) un būtu _____ (kas?), es vēlētos piedzīvot dzimtbūšanas atcelšanu _____ (kurā guberņā?), jo _____.

Uzdevumi pēc informācijas iegūšanas

Pēc dzimtbūšanas atcelšanas daudzi latvieši devās iegūt izglītību un/vai pieredzi uz pilsētām. Latvieši 19. gadsimta vidū savu ietekmi parādīja gan kultūrā, gan uzņēmējdarbībā.

1. Aizpildi krustvārdu mīklu!

JAUNLATVIEŠI

Horizontāli

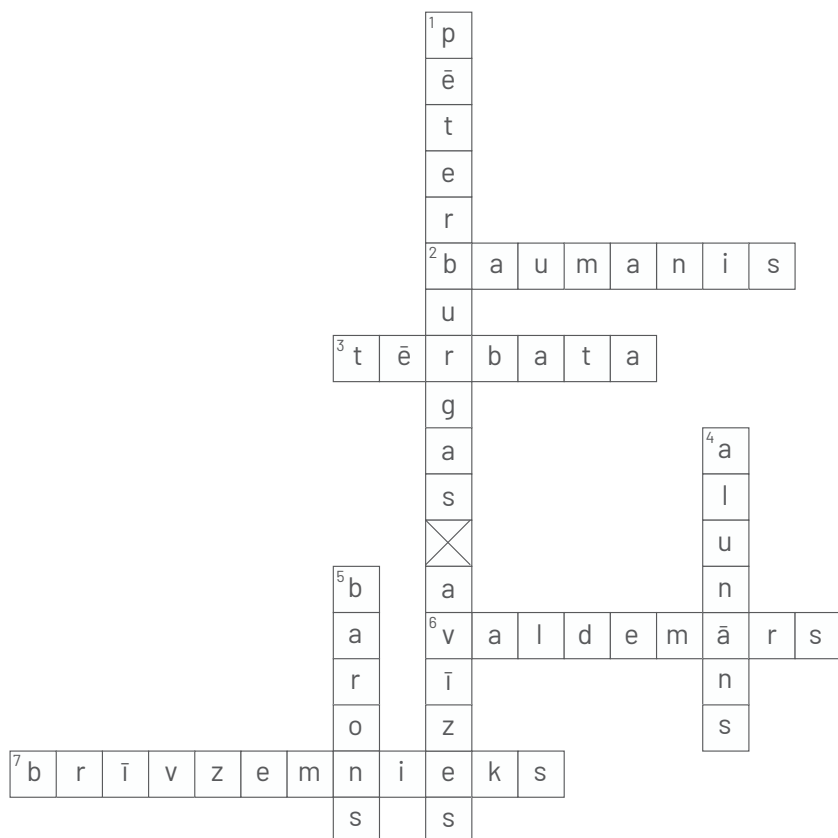
2. Jaunlatvietis, kura sacerētā dziesma kļuva par valsts himnu.
3. Pilsēta, kurā veidojās jaunlatviešu kustība.
6. Jaunlatvietis, kurš organizēja bibliotēkas un dibināja jūrskolu.
7. Jaunlatvietis, kurš pazīstams kā pirmais latviešu folklorists.

Vertikāli

1. Galvenais jaunlatviešu laikraksts.
4. Jaunlatvietis, kurš pievērsās latviešu literārās valodas izveidei un valodā ieviesa aptuveni 60 jaunu vārdu.
5. Jaunlatvietis, kurš vairāk nekā 40 gadu veltīja dainu sakārtošanai.

Atbildes:

JAUNLATVIEŠI

Horizontāli

2. Jaunlatvietis, kura sacerētā dziesma kļuva par valsts himnu.
3. Pilsēta, kurā veidojās jaunlatviešu kustība.
6. Jaunlatvietis, kurš organizēja bibliotēkas un dibināja jūrskolu.
7. Jaunlatvietis, kurš pazīstams kā pirmais latviešu folklorists.

Vertikāli

1. Galvenais jaunlatviešu laikraksts.
4. Jaunlatvietis, kurš pievērsās latviešu literārās valodas izveidei un valodā ieviesa aptuveni 60 jaunu vārdu.
5. Jaunlatvietis, kurš vairāk nekā 40 gadu veltīja dainu sakārtošanai.

2. Izvēlies divus jaunlatviešus un divus latviešu uzņēmējus un, izmantojot tīmekļa resursus, atrodi informāciju par viņiem, aizpildot par katru informācijas lapu!

Jaunlatvieši: Krišjānis Barons, Juris Alunāns, Krišjānis Valdemārs, Atis Kronvalds un citi.

Latviešu uzņēmēji: Krišjānis Bergs, Augusts Dombrovskis, Kristaps Molbergs, Rihards Tomsons un citi.

Atceries!

1. Izmanto uzticamas tīmekļa vietnes!

Piemēram:

- Nacionālā enciklopēdija (<https://enciklopedija.lv/>)
- Latviešu valodas aģentūra (<https://valoda.lv/>)
- Virtuālā skola *Uzdevumi.lv* (<https://www.uzdevumi.lv/>) un citas.

Atceries, ka vietnē *Wikipedia* ir pieejams plašs saturs, bet to var pievienot jebkurš. Lai gan lielākā daļa informācijas, kas tur publicēta, ir patiesa, tā vienmēr jāpārbauda.

2. Izvairies no neuzticamām vietnēm!

- Ja vietnē nav informācijas par autoru vai informācijas avotu, tā var nebūt patiesa.
- Emuāri, forumi un izklaides vietnes var saturēt arī nepatiesu informāciju. Neizmanto tos informācijas iegūšanai! Izvairies no vietnēm, kas piesaista uzmanību ar šķietami šokējošiem virsrakstiem – tās piesaista lietotājus, bet nesniedz patiesu informāciju.

3. Pārbaudi informācijas ticamību!

- Vai ir norādīts autors?
- Vai vietne, kurā informācija ir publicēta, ir uzticama?
- Vai šo informāciju var pārbaudīt?
- Vai ir atsauces uz izmantotajiem avotiem?
- Vai šādu informāciju vari izlasīt vēl kādā avotā?

4. Pārbaudi informācijas aktualitāti!

- Kad šī informācija ir publicēta?

Atceries, ka tīmeklī var atrast digitalizētu informāciju no dažādiem vēstures periodiem! Arī par šīm tēmām tu vari atrast informāciju, kas publicēta, piemēram, laika posmā no 1940. līdz 1990. gadam, kad Latvija bija PSRS sastāvā un bieži tika publicēta nepatiesa jeb sagrozīta informācija.

Informācijas lapa

Vispārīga informācija	
<ul style="list-style-type: none"> • Vārds, uzvārds • Dzīves gadi • Izglītība 	
Karjera un sasniegumi	
<ul style="list-style-type: none"> • Galvenais darbības virziens, nozare • 2-3 nozīmīgākie sasniegumi savā jomā • 1-2 papildu darbi, projekti, kas tev šķiet nozīmīgi 	
Ietekme un ieguldījums	
<ul style="list-style-type: none"> • Ietekme uz latviešu valodu/kultūru/uzņēmējdarbību • Ietekme uz latviešu sabiedrības attīstību 	
Atzinība un atstātais mantojums	
Apbalvojumi Piemiņas vietas mūsdienās Cits personas ieguldījuma novērtējums mūsdienās	

2.1. Izmantojot sev ērtāko informācijas apkopošanas veidu (tabula, plakāts u. c.), apkopo iegūto informāciju par visām četrām personām!

3. Salīdzini divas latviešu kustības – jaunlatviešu kustību un Jauno strāvu!

19. gadsimta beigās, kad Krievijas Impērija īstenoja rusifikāciju jeb pārkrievošanu, jaunlatviešu kustība beidza pastāvēt. Taču latvieši turpināja būt aktīvi, un radās jauna latviešu kustība *Jaunā strāva*.

3.1.

1. variants.

Meklē informāciju un aizpildi tabulu par abām latviešu kustībām!

Kritēriji, pēc kuriem salīdzināt kustības	Jaunlatviešu kustība	Jaunā strāva
Darbības laiks		
Ideoloģija, uz kuru balstās kustība		
Laikraksti, kuros puda savas idejas		
Redzamākie kustības pārstāvji		
Galvenie darbības virzieni		
Krievijas valdības attieksme pret kustību		

2. variants.

Skolēni var izmantot arī tabulu, kurā informācija par jaunlatviešiem jau ir apkopota:

Kritēriji, pēc kuriem salīdzināt kustības	Jaunlatviešu kustība	Jaunā strāva
Darbības laiks	19. gadsimta 50.-70. gadi	
Ideoloģija, uz kuru balstās kustība	Nacionālisms	
Laikraksti, kuros puda savas idejas	„Pēterburgas Avīzes”	
Redzamākie kustības pārstāvji	K. Barons, K. Valdemārs, A. Kronvalds, A. Pumpurs	

Galvenie darbības virzieni	<ol style="list-style-type: none"> 1. Latviešu kultūras pētīšana un popularizēšana (folkloras vākšana). 2. Latviešu valodas attīstīšana (J. Alunāns, A. Kronvalds). 3. Latviešu literatūras radīšana (Auseklis, J. Alunāns, A. Pumpurs). 4. Latviešu sabiedriskās dzīves organizēšana (Rīgas Latviešu biedrība, Dziesmu svētki). 	
Krievijas valdības attieksme pret kustību	Pozitīva, atbalstoša, jo jaunlatvieši bija lojāli Krievijas pilsoņi.	

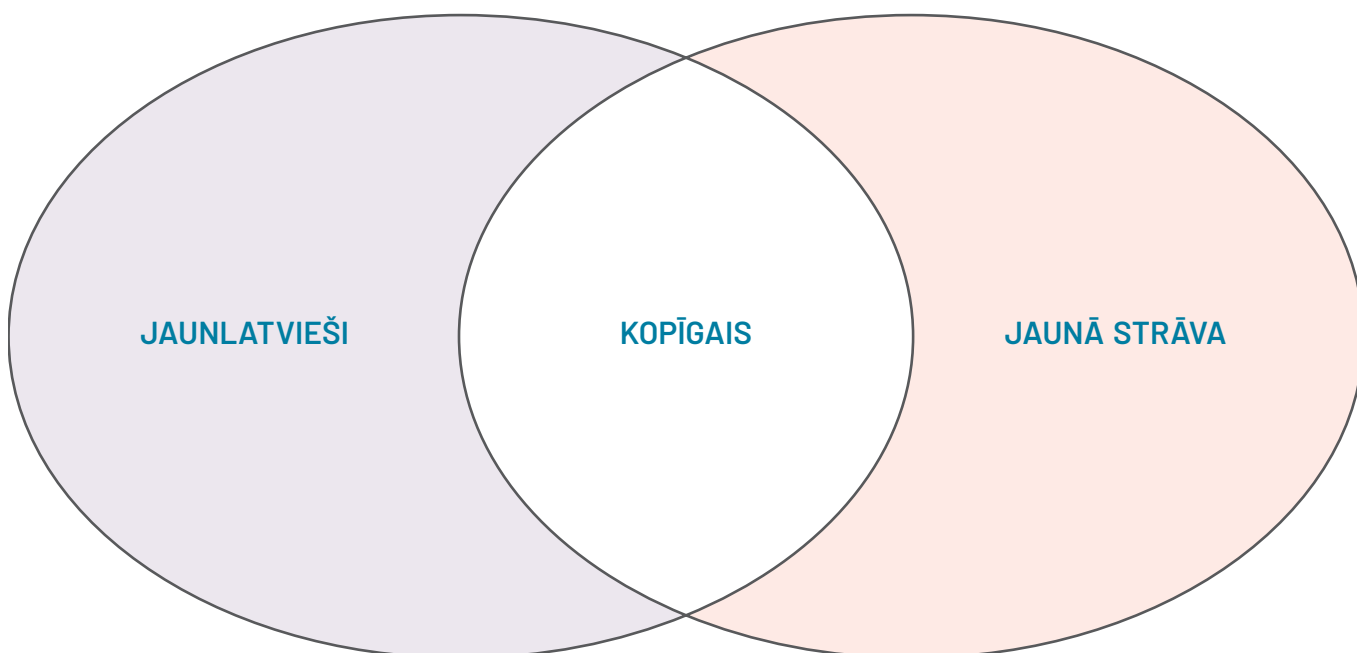
3. variants.

Skolēniem var piedāvāt sajauktā secībā visu tabulas informāciju, kas ir jāsakārto.

Atbildes:

Kritēriji, pēc kuriem salīdzināt kustības	Jaunlatviešu kustība	Jaunā strāva
Darbības laiks	19. gadsimta 50.–70. gadi	19. gadsimta 90. gadi
Ideoloģija, uz kuru balstās kustība	Nacionālisms	Sociālisms (marksisms)
Laikraksti, kuros pauda savas idejas	„Pēterburgas Avīzes”	„Dienas Lapa”
Redzamākie kustības pārstāvji	K. Barons, K. Valdemārs, A. Kronvalds, A. Pumpurs	J. Pliekšāns (Rainis), P. Stučka, Aspazija
Galvenie darbības virzieni	<p>Latviešu kultūras pētīšana un popularizēšana (folkloras vākšana).</p> <p>Latviešu literatūras radīšana (Auseklis, J. Alunāns, A. Pumpurs).</p> <p>Latviešu sabiedriskās dzīves organizēšana (Rīgas Latviešu biedrība, Dziesmu svētki).</p>	<p>Strādnieku izglītošana un motivēšana cīņai par savām tiesībām.</p> <p>Sociālo problēmu atspoguļošana literatūrā.</p> <p>Ateisma propaganda.</p>
Krievijas valdības attieksme pret kustību	Pozitīva, atbalstoša, jo jaunlatvieši bija lojāli Krievijas pilsoņi.	Negatīva, kustības biedri tika arestēti, jo kritizēja valdību.

3.2. Izmantojot Venna diagrammu, salīdzini abas kustības!

4. Apkopo informāciju par 1905. gada revolūciju!

Izmantojot tīmekļa resursus, piemēram, teoriju par 1905. gada revolūciju portālā [uzdevumi.lv \(https://ej.uz/socialisma-idejas\)](https://ej.uz/socialisma-idejas) vai rakstu Latvijas Nacionālajā enciklopēdijā (<https://enciklopedija.lv/skirklis/20773>), atbildi uz jautājumiem:

1. Kādas problēmas bija Krievijas Impērijā 20. gadsimta sākumā jeb kādi bija revolūcijas cēloņi?
2. Kas Krievijā (Sanktpēterburgā) notika 1905. gada 9. janvārī?
3. Kas Rīgā notika 1905. gada 13. janvārī?
4. Kā Latvijas teritorijā revolūcija izplatījās 1905. gada pavasarī/vasarā?
5. Kā latvieši iesaistījās revolūcijā? Kādas metodes izmantoja?
6. Ko cars Nikolajs II parakstīja 1905. gada 17. oktobrī?
7. Kas bija rīcības komitejas?
8. Kas bija soda ekspedīcijas?
9. Kad beidzās revolūcija?
10. Kādas bija revolūcijas sekas?

5. Iejūties revolūcijas laikā dzīvojoša cilvēka lomā un uzraksti trīs dienasgrāmatas ierakstus par revolūcijas laiku!

1. Izvēlies lomu:
 - Zemnieks no Vidzemes, kurš piedalās sacelšanās.
 - Strādnieks no Rīgas, kurš cīnās par labākiem darba apstākļiem.
 - Skolotājs, kurš atbalsta pārmaiņas.
2. Izpēti savu lomu:
 - Izlasi mācību materiālus par 1905. gada revolūciju Latvijā.
 - Pievērs uzmanību notikumiem, dzīves apstākļiem, prasībām un cīņas mērķiem tavai izvēlētajai lomai.

3. Uzraksti trīs dienasgrāmatas ierakstus:

- Pirms katra ieraksta īsi apraksti konkrēto vēstures notikumu. Pieraksti savas ikdienas gaitas, satraukuma cēloņus, cerības un pieredzi, piedaloties vai vērojot revolūcijas notikumu.

4. Pievērs uzmanību:

- Kādi ir tavi ikdienas pienākumi un rūpes?
- Kāpēc tu atbalsti vai neatbalsti revolūciju?
- Ko tu vēlies panākt ar savām darbībām vai kādus pārmaiņu riskus redzi?
- Kādi notikumi tevi īpaši satrauc vai iepriecina?

ATCERIES!

Dienasgrāmata – piezīmes pa dienām par pieredzēto, padarīto, par saviem pārdzīvojumiem, pārdomām u. tml. (ko raksta atsevišķs cilvēks, retāk kolektīvs) // burtnīca, klade u. tml. ar šādām piezīmēm // daiļdarbs, kas rakstīts šādu piezīmju veidā

(LLVV, 2. sēj., 1973., 332. lpp.).

1. Ieraksta sākumā norādi datumu un vietu un īsi uzraksti notikumu, pirms vai pēc kura dienasgrāmatā veikts ieraksts.
2. Ierakstus veic hronoloģiski apgrieztā secībā.
3. Ierakstos lieto 1. personu.
4. Dienasgrāmatā svarīgas ir tavas domas un sajūtas.

_____ dienasgrāmata

1. notikums

_____ (datums, vieta)

2. notikums

_____ (datums, vieta)

3. notikums

_____ (datums, vieta)

TERMINU VĀRDNĪCA

Terminu vārdnīcu var izmantot dažādos veidos:

- izdrukāt un ievietot skolēnu pierakstos;
- izdrukāt pirmo kolonnu (terminu un skaidrojumu), un skolēns pierakstos uzzīmē ilustrāciju;
 - izdrukāt un pielikt pie klases sienas;
- izmantot mācību spēlei, piemēram, skolēns izgriež un saliek kopā jēdzienu, atbilstošo skaidrojumu un attēlu;
 - u. c.

8.1. Atklājumu un baznīcas reformu laikmets

<p>renesanse</p>	
<p>Laika posms no 14. gadsimta līdz 16. gadsimtam Eiropā, ko raksturo zinātnes, kultūras un mākslas uzplaukums. Cieši saistīta ar humānisma idejām.</p>	
<p>humānisms</p>	
<p>Uzskatu sistēma, kas radās 15. gadsimtā un bija centrēta uz cilvēku, pretēji viduslaiku uzskatiem, kuru centrā bija Dievs.</p>	
<p>Lielie ģeogrāfiskie atklājumi jeb Atklājumu laikmets</p>	
<p>Teritoriju atklājumi, kurus veica Eiropas jūrasbraucēji 15. un 16. gadsimtā, meklējot jaunus tirdzniecības ceļus un veidojot kolonijas.</p>	
<p>kolonija</p>	
<p>Teritorija, kura atrodas ģeogrāfiski tālas valsts politiskā un ekonomiskā kontrolē.</p>	

koloniālisms

Valsts paplašināšana uz attāliem apgabaliem un savas politikas ieviešana tajā.

Politika, kas vērsta uz koloniju iegūšanu un noturēšanu.

konkistadors

Apzīmējums spāņu un portugāļu iekarotājiem Amerikā 15. un 16. gadsimtā.

Amerikas pamatiedzīvotāji

Iedzīvotāji, kas dzīvoja Amerikas kontinentos, līdz tos iekaroja eiropieši, un viņu pēcteči.

Ar šo apzīmējumu apzīmē dažādas iedzīvotāju grupas un tautas – ačtekus, navaho, inuītus (eskimosus), inkus, maijus u. c.

reformācija

Kustība 16. gadsimtā Eiropā, kuras mērķis bija mainīt jeb reformēt kristīgo baznīcu.

kristīgā baznīca

Jēdziens, ar kuru apzīmē kristiešu kopienu un reliģiju.

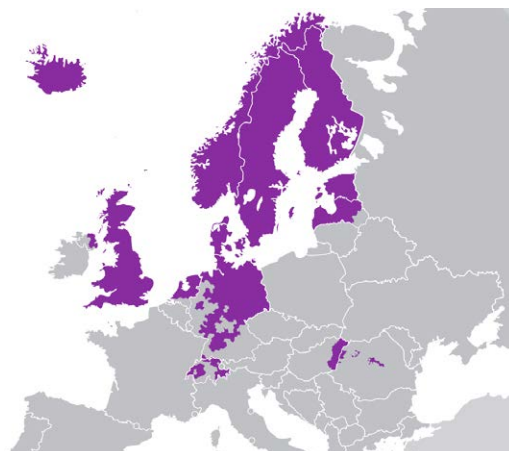
katolicisms

Kristietības virziens, kas izveidojās, kad 11. gadsimtā kristīgā baznīca sašķēlās katolicismā un pareizticībā.

protestantisms

Protestantisms ir 16. gadsimta reformācijas rezultātā radušās kristīgās baznīcas konfesijas.

konfesija

Reliģijas paveids/virziens ar tai raksturīgiem rituāliem.

luterānisms (luterticība)

Kristietības konfesija, kas radās 16. gadsimtā pēc Martina Lutera sāktās reformācijas.

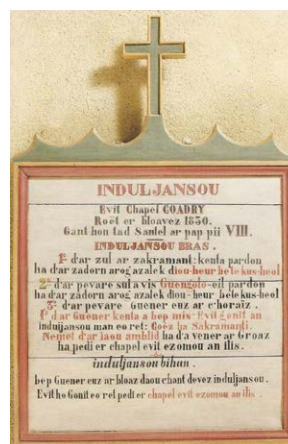
garīdznieks

Cilvēks, kas saistīts ar reliģiju un kristīgo baznīcu.

indulgence

Grēku atlaide; viduslaikos grēku piedošana pret Īpašām lūgšanām, nopelniem vai naudas summu.

svētbilde (ikona)

Īpašs attēls, kurā attēlotas personas vai notikumi, kas tiek uzskatīti par svētiem kristīgajā baznīcā.

Dažos kristietības virzienos šos priekšmetus uzskata par īpašiem un tos izmanto lūgšanās vai tic, ka tie dod aizsardzību.

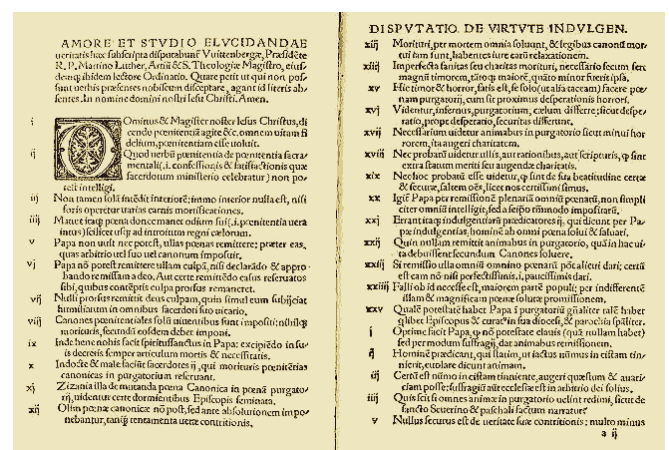
Bībele

Kristietības svētā grāmata.

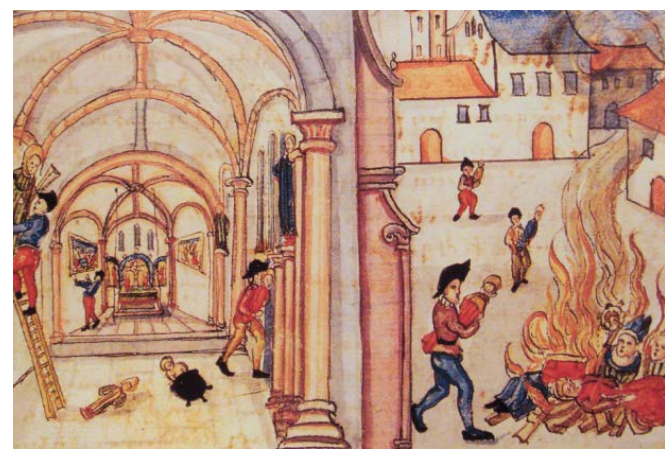
tēze

Ļsi izteikta atziņa; apgalvojums.

svētbilžu grautiņi

Svētbilžu un grezno baznīcu iznīcināšana Livonijā reformācijas laikā, ko izraisīja vēršanās pret greznību baznīcās un baznīcu bagātību.

ticības brīvība

Tiesības izvēlēties jebkuru reliģiju.

Livonija

Valstiņu apvienība mūsdienu Latvijas un Igaunijas teritorijā viduslaikos.

8.2. Absolūtisms

<h3>centralizācija</h3>	
<p>Process, kurā lēmumu pieņemšana un kontrole ir koncentrēta vienas personas vai grupas rokās.</p> <p>Viduslaikos un jaunajos laikos: process, kurā karalis ieguva kontroli pār visu valsts teritoriju un pārvaldīja to.</p>	
<h3>karaliste</h3>	<p>Valsts, kurā valda karalis vai karaliene.</p>
<h3>monarhija</h3>	
<p>Valsts pārvaldes forma, kurā vara pieder vienai personai – monarham. Varu manto nākamās paaudzes.</p>	
<h3>absolūtisms/ absolūtā monarhija</h3>	
<p>Valsts pārvaldes forma, kurā valdniekam pieder absolūta jeb neierobežota vara, nav valdnieka kontroles.</p>	

parlamentārā monarhija

Valsts pārvaldes forma, kurā valdnieks valda kopā ar tautas pārstāvju sapulci jeb parlamentu.

monarhs

Valsts vadītājs, kurš valda vienpersoniski un visbiežāk savu varu ir mantojis.

galms

Dižciltīgu cilvēku grupa, kas kopā ar valdnieku dzīvo pilī.

pils

Grezna celtne; valdnieka dzīvesvieta.

etiķete

Uzvedības un noteikumu kopums, kas pastāv kādā sabiedrībā vai grupā.

muižniecība

Privilģētu zemes īpašnieku sabiedrības kārtā.

baroks

Mākslas stils Eiropā 17.-19. gadsimtā. Tam raksturīgas krāšņas krāsas, liektas līnijas un formas, gleznainums, dažādi gaismas efekti, spēcīgs spožas gaismas un ēnas kontrasts, dramatisms.

merkantilisms

Ekonomikas sistēma, kuras pamatā bija uzskats, ka valsts labklājība ir atkarīga no valsts bagātības un valstij jāiejaucas ekonomikas lietās, lai panāktu pēc iespējas lielāku valsts bagātību.

manufaktūra

Ražošanas uzņēmums, kurā darbu dara ar rokām, bet ir darba (pienākumu) dalīšana.

armija

Militārs veidojums, kura uzdevums ir aizsargāt valsti vai uzbrukt citām valstīm.

8.3. Hercogistes un lielvalstu varas laiks Latvijas teritorijā

<h3>hercogiste</h3>	
<p>Teritorija kādas citas valsts sastāvā, kura drīkst lemt par atsevišķiem jautājumiem savā teritorijā.</p>	
<h3>Pārdaugavas hercogiste</h3>	
<p>Hercogiste, kura izveidota 1561.–1562. gadā Polijas–Lietuvas lielvalsts pakļautībā, kas izveidojās pēc Livonijas sadalīšanas.</p>	
<h3>Kurzemes–Zemgales hercogiste</h3>	
<p>Polijas–Lietuvas lielvalsts vasaļvalsts, kas no 1562. līdz 1795. gadam pastāvēja lielā daļā Kurzemes, Zemgales un Sēlijas.</p>	
<h3>Zviedru Vidzeme</h3>	
<p>Apzīmējums teritorijai (aptuveni mūsdienu Vidzemes robežās), kas no 1629. gada atradās Zviedrijas valdījumā.</p>	

arkla revīzija

Teritorijas lieluma pārbaude muižās 16.–19. gadsimtā, lai precizētu ievācamo nodokļu apmēru.

Arklis – teritorijas/laukuma mērvienība.

muižu redukcija

Privātām personām uzdāvināto muižu pārņemšana Zviedrijas valsts īpašumā.

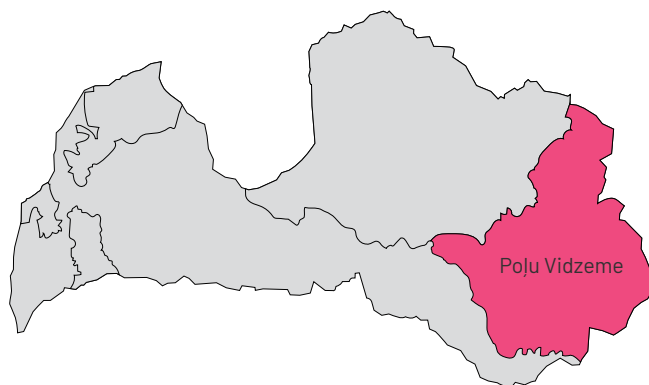
zviedru laiki

Periods Igaunijas un Latvijas vēsturē, kad Zviedru Igaunija un Vidzeme ietilpa Zviedrijas lielvalsts sastāvā.

Poļu Vidzeme (Inflantija)

Daļa (aptuveni mūsdienu Latgales teritorijā), kas pēc Polijas–Zviedrijas kara beigām 1629. gadā palika tiešā Polijas–Lietuvas pārvaldībā.

Livonijas karš

Karš ar pārtraukumiem no 1558. līdz 1583. gadam starp Krievijas caristes un Livonijas karaspēkiem, kurā pēc tam iesaistījās arī Lietuvas lielvalsts un Dānijas un Zviedrijas karalistes.

Poļu-zviedru karš

Karš no 1600. līdz 1629. gadam starp Polijas-Lietuvas lielvalsti un Zviedrijas karalisti, kura darbība notika galvenokārt Latvijas teritorijā.

hercogs

Aristokrātisks tituls; hercogistes valdnieks.
Rangā nākamais pēc karaļa.

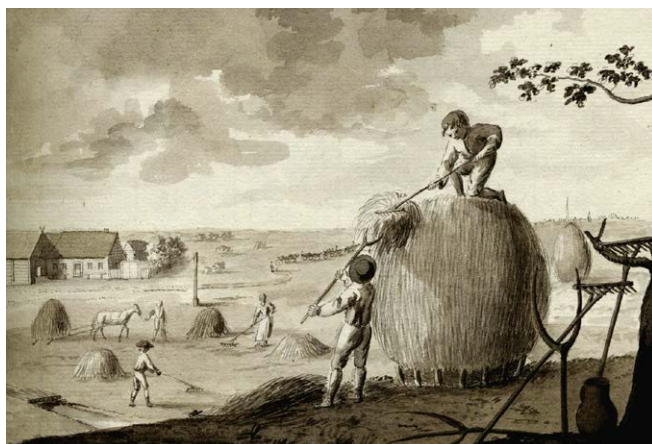
dzimtbūšana

Sociāla iekārta (sabiedrības pārvaldīšanas veids), kurā zemnieki bija piesaistīti zemei kā savai darba vietai un bija atkarīgi no zemes īpašnieka. Par tiesībām apsaimniekot savu zemesgabalu viņiem bija jāmaksā dzimtkungam nodevas un jāiet klausās.

dzimtcilvēks

Cilvēks, kurš ir personiski atkarīgs no zemes īpašnieka.

muižnieks

Lielas zemes un saimniecības (muižas) īpašnieks.

pretreformācija

Katoļu baznīcas politika, lai apturētu reformācijas izplatību.

jezuīti

Katoļu baznīcas izveidotas organizācijas – Jezuītu ordeņa – dalībnieki, kas popularizēja katoļticību.

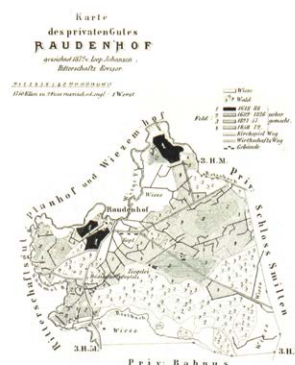

muiža

Zemes īpašums, kura īpašnieks zemi neapstrādāja personīgi, bet guva no tās ienākumus.

Šaurākā nozīmē – muižnieka ēka; pils.

Plašākā nozīmē – dažādu ēku komplekss, kas nodrošināja peļņu.

kalps/kalpone

Algots strādnieks/strādniece.

nodokļi

Obligāts maksājums valstij; šeit arī obligāts zemnieka maksājums muižniekam.

klaušas

Regulāri pienākumi, darbi bez atalgojuma, ko zemnieks veic muižnieka labā, tādā veidā maksājot par savu dzīvošanu uz muižas zemes.

8.4. Revolūcija un modernizācija

filozofs

Cilvēks, kurš pēta un domā par dzīves, zināšanu un eksistences pamatjautājumiem.

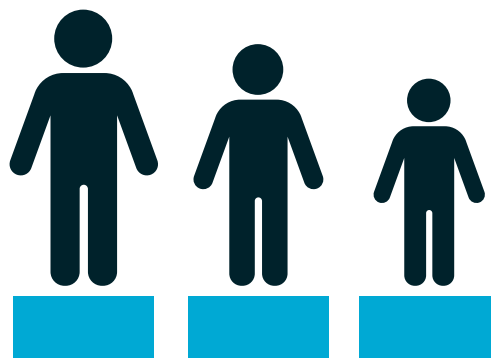
tiesības

Noteikumu kopums, kas aizsargā cilvēku brīvību un nosaka, kā viņiem jārikojas sabiedrībā.

vienlīdzība

Vissvarīgākais demokrātijas princips, saskaņā ar kuru visi pilsoņi ir vienlīdzīgi likuma priekšā neatkarīgi no rases, tautības, dzimuma, dzīvesvietas, sabiedrības stāvokļa, reliģiskās un politiskās pārliecības.

līdztiesība

Vienlīdzīgas cilvēku tiesības un iespējas.

dabiskās tiesības

Cilvēka tiesības, kas viņam pienākas piedzimstot, nevis tās, ko piešķir valsts. Dabiskās tiesības ir, piemēram, cilvēka tiesības uz dzīvību, brīvību, tīrāšumu.

revolūcija

Būtiskas pārmaiņas sabiedrībā, valdībā vai ekonomikā, kas bieži vien notiek ātri un ar spēka izmantošanu.

pilsētnieks

Pilsētas iedzīvotājs.

aristokrātija

Sabiedrības augstākā kārtā, kurai ir dzimtas privilēģijas un bieži vien arī liela vara.

ģenerālštati

Kārtu pārstāvniecības sapulce (parlaments)
Francijas karalistē 1789. gadā.

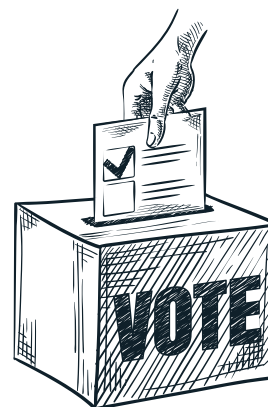
Cilvēka un pilsoņa tiesību deklarācija

1789. gadā Francijā pieņemts likums,
ar kuru visi cilvēki tika pasludināti par brīviem
un vienlīdzīgiem, tauta tika pasludināta par
augstākās varas avotu.

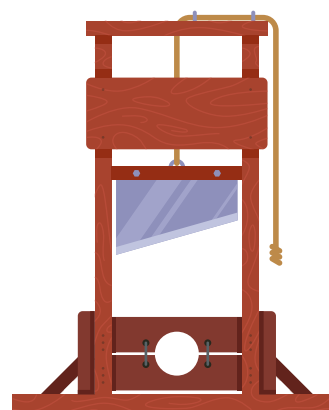
republika

Valsts iekārtas veids, kurā augstākās valsts
varas institūcijas tiek vēlētas (nevis ieceltas).

giljotīna

Franču revolūcijas laikā izgudrota ierīce,
ar kuru tiek izpildīts nāvessods, nocērtot galvu.
Tā sastāv no gara, vertikāla rāmja, kam augšā
atrodas asmens.

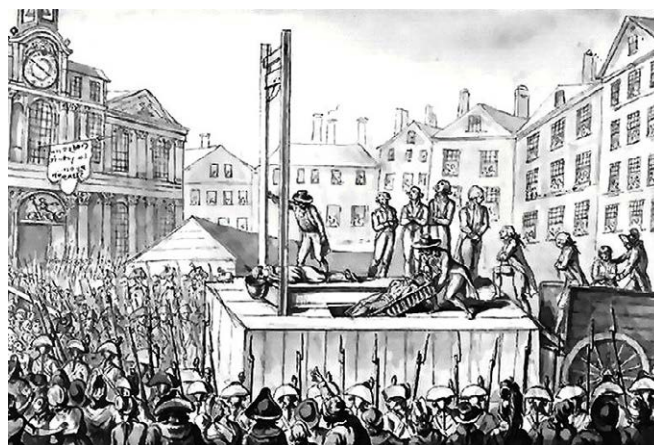
jakobīni

Ietekmīga politiska grupa, vēlāk partija, Francijā 1790.–1794. gadā, kas iestājās par karaļa varas gāšanu.

jakobīņu terors

Franču revolūcijas periods 1793.–1794. gadā, kad jakobīni, izmantojot savu varu, veica masveida nāvessodus revolūcijas pretiniekiem.

Direktorija

Izpildvara Francijā 1795.–1799. gadā, kuru veidoja pieci parlamenta ievēlēti direktori, kas regulāri mainījās, lai nepieļautu diktatūras izveidošanos.

Arī laika posmu Francijas vēsturē no 1795. līdz 1799. gadam sauc par direktoriju.

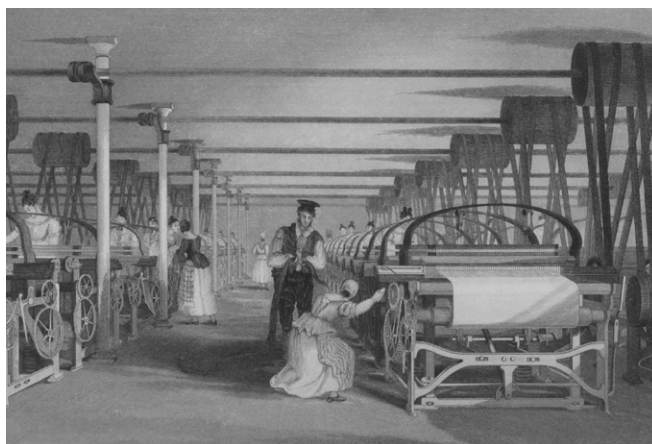
imperators

Impērijas valdnieka tituls.
Monarha titula nosaukums.

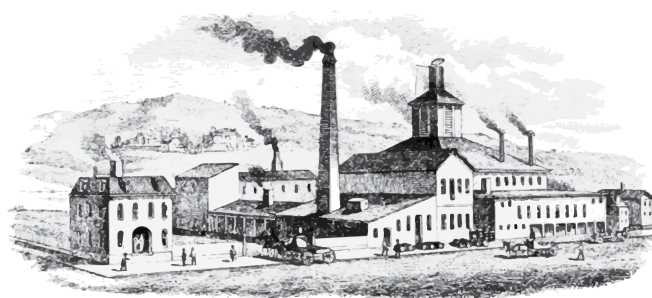
industrializētā revolūcija (rūpniecības apvērsums)

Laika periods 18. gadsimta beigās un 19. gadsimta pirmajā pusē, kad uz lauksaimniecību un manufaktūrām balstītu ražošanu aizstāja fabrikas, kuras savā ražošanas procesā ietvēra automatizāciju un dažādu iekārtu izmantošanu.

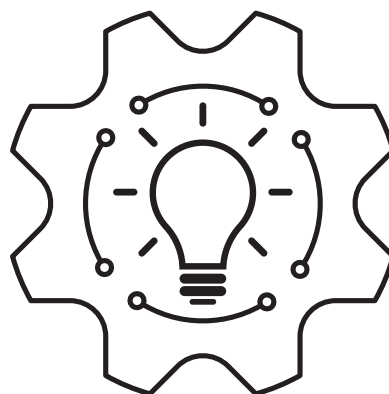
industrializācija

Sociālo un ekonomisko pārmaiņu laiks, kad cilvēku sabiedrība no agrāras (tādas, kas balstās uz lauksaimniecību) tiek pārveidota uz industriālu (tādu, kas balstās uz ražošanu rūpniecās).

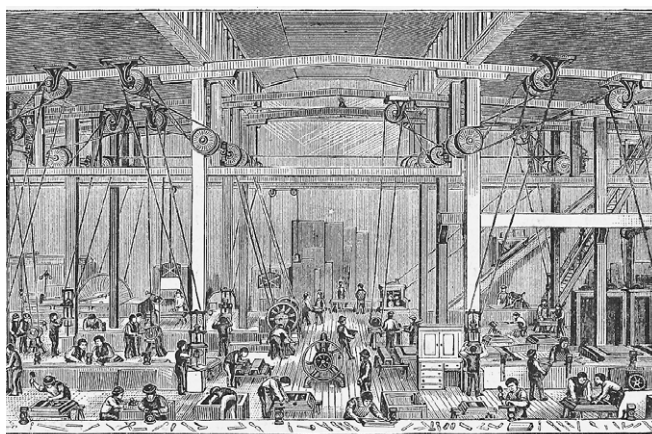
modernizācija

Sabiedrības, tehnoloģiju un ekonomikas attīstība, lai padarītu to mūsdienīgāku un efektīvāku.

fabrika (rūpnīca)

Ražošanas uzņēmums ar daļēji vai pilnībā automatizētu ražošanas procesu, ko paveic iekārtas.

urbanizācija

Process, kam galvenokārt ir raksturīga arvien lielāka iedzīvotāju migrācija no lauku reģioniem uz pilsētām.

kapitālisms

Politiska, ekonomiska un sociāla sistēma, kuras pamatā ir preču rūpnieciska ražošana, to pārdošana brīvā (valsts ierobežoti regulētā) tirgū un privātīpašums.

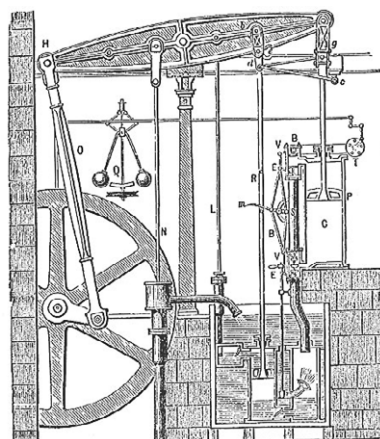
kapitāls

Nepieciešamie vai uzkrātie resursi (ražošanas iekārtas, izejvielas, nauda).

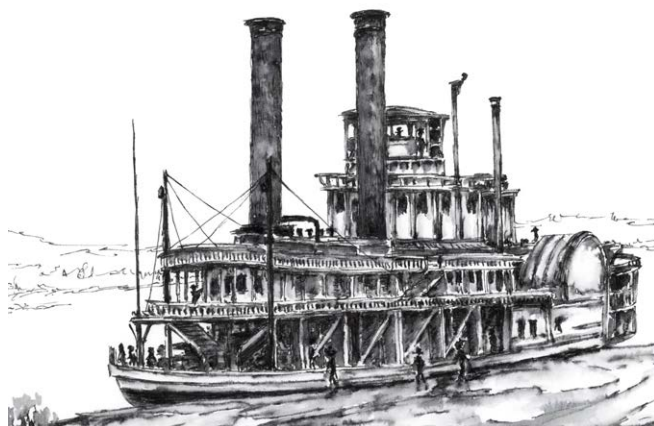
tvaika dzinējs

Dzinējs, kurš izmanto ūdens tvaiku un kurā tvaika siltuma enerģija tiek pārveidota mehāniskajā darbā.

tvaikonis

Kuģis, kura galvenais dzinējs ir tvaika mašīna vai tvaika turbīna.

tvaika lokomotīve

Lokomotīve ar tvaika dzinēju.

tērauds

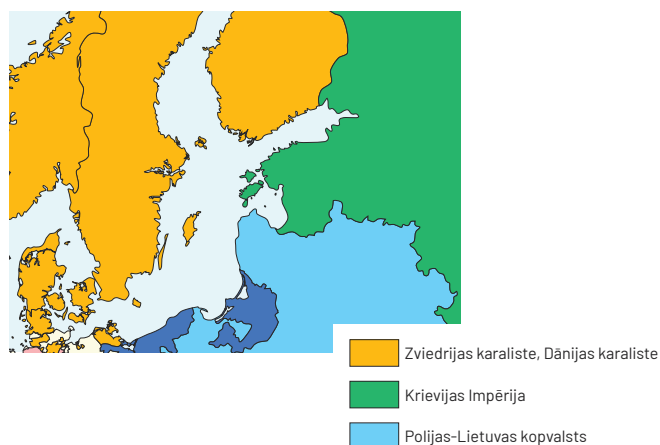
Izturīgs dzelzs sakausējums ar pietiekamu plastiskumu, kas ļauj izgatavot jebkuras formas un izmēru konstrukcijas, kā arī izmantot dažādas tehnoloģiskās apstrādes metodes: liešanu, velmēšanu, kalšanu, metināšanu, griešanu u. tml.

8.5. Latviešu nācijas veidošanās

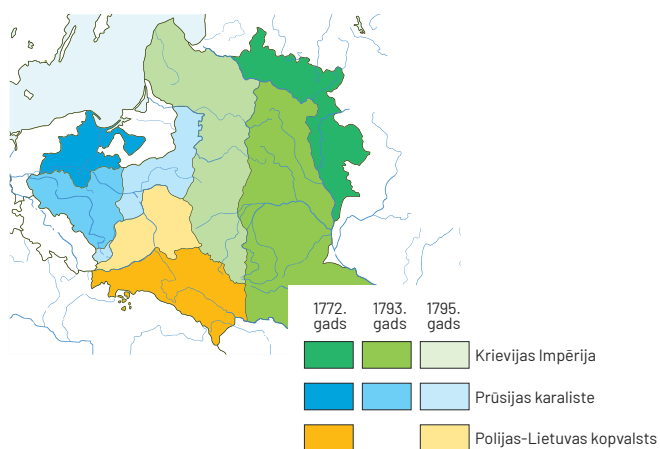
Lielais Ziemeļu karš

Viens no lielākajiem kariem par politisko un militāro ietekmi Ziemeļeiropā. Kara rezultātā samazinājās Zviedrijas loma, bet krasi pieauga Krievijas loma Baltijas jūras reģionā.

Polijas-Lietuvas dalīšana

Polijas-Lietuvas teritorijas sadalīšana starp Prūsiju, Krieviju un Austriju no 1772. līdz 1795. gadam.

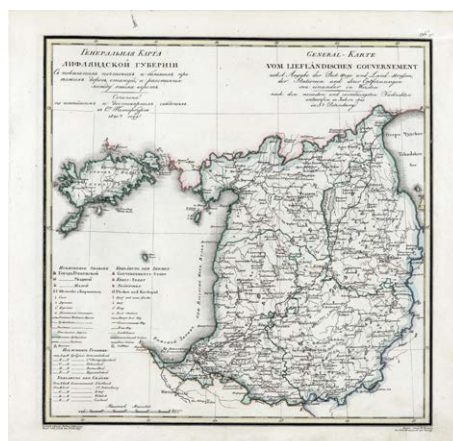
Krievijas Impērija

Valsts, kas pastāvēja no 1721. līdz 1917. gadam.

Vidzemes guberņa

Teritorijas un administratīva vienība Krievijas Impērijas sastāvā, kurā ietilpa Latvijas kultūrvēsturiskais Vidzemes novads, Igaunijas dienviddaļa un Sāmsala.

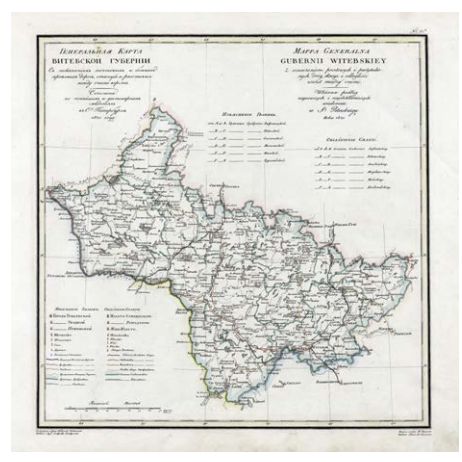
Kurzemes guberņa

Teritorijas un administratīva vienība Krievijas Impērijas sastāvā, kurā ietilpa Latvijas kultūrvēsturiskie Kurzemes, Zemgales un Sēlijas novadi.

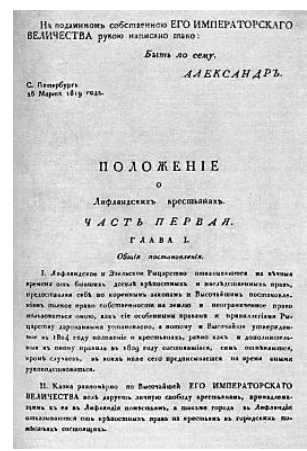
Vitebskas guberņa

Teritorijas un administratīva vienība Krievijas Impērijas sastāvā, kurā ietilpa Latvijas kultūrvēsturiskais Latgales novads, Baltkrievijas Vitebskas novads un neliela daļa Krievijas Pleskavas un Smoļenskas apgabalu.

dzimtbūšanas atcelšana (zemnieku brīvlaišana)

Dzimtbūšanas izbeigšana, kuras rezultātā zemnieki kļuva personiski brīvi, bet zeme palika muižnieku īpašumā.

nacionālā pašapziņa

Piederības sajūta noteiktai etniskajai grupai vai nācijai.

jaunlatvieši

Pirmās latviešu tautas atmodas intelektuāļi, kas darbojās 19. gadsimta 50.–80. gados un deva lielu ieguldījumu latviešu nacionālās kultūras attīstībā, literārās valodas izkopšanā, folkloras vākšanā, nacionālās literatūras veidošanā u. c.

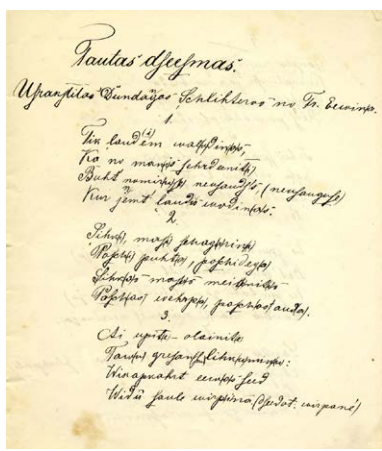
latviešu tautas pirmā atmoda

Aptuveni no 1850. līdz 1880. gadam ilgusi jaunlatviešu vadīta latviešu nacionālā kustība.

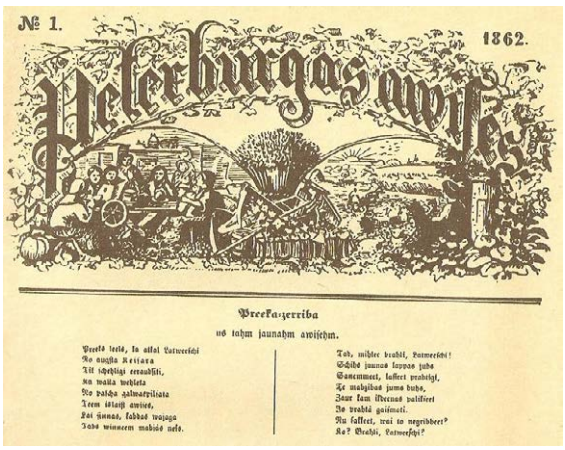
dainas (tautasdziesmas)

Viena no galvenajām latviešu folkloras mutvārdu tradīcijām; dzeja ar četrām, retāk sešām, rindām.

„Pēterburgas Avīzes”

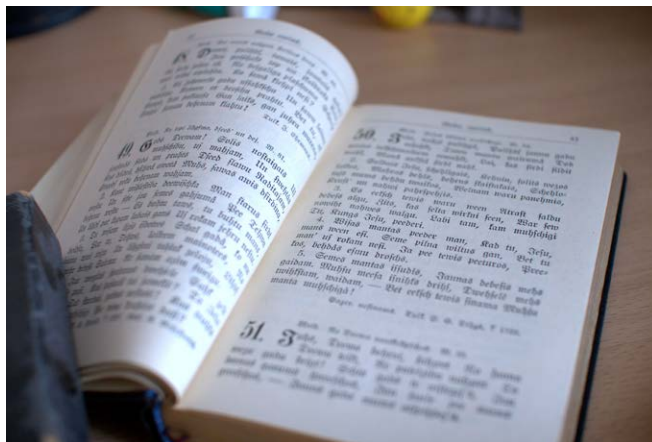
Galvenais jaunlatviešu preses izdevums, kas iznāca Pēterburgā no 1862. līdz 1865. gadam. Izdevējs bija Krišjānis Valdemārs.

literārā valoda

Valodas stils, kas tiek lietots oficiālā saziņā gan mutvārdos, gan rakstu valodā.

Apzināti izkopta valoda.

rusifikācija (pārkrievošana)

Krievijas Impērijas īstenota politika, mēģinot panākt tautu (piemēram, latviešu) valodas un kultūras aizstāšanu ar krievu valodu un krievu kultūru.

Krievu valodas un kultūras uzspiešana.

sociālisms

Sociāla un ekonomiska teorija, kuras mērķis ir īpašumu pārņemšana sabiedriskā (valsts) īpašumā un labumu sadalīšana atbilstoši ieguldītajam darbam, lai panāktu pilnīgu vienlīdzību.

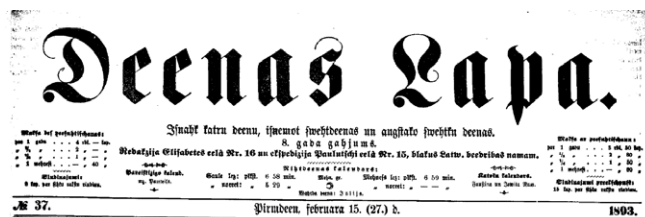
Jaunā strāva

Latviešu inteliģences kustība 19. gadsimta 80.–90. gados, kas atbalstīja sociālisma un demokrātijas idejas, vienlīdzības un tiesiskuma veicināšanu.

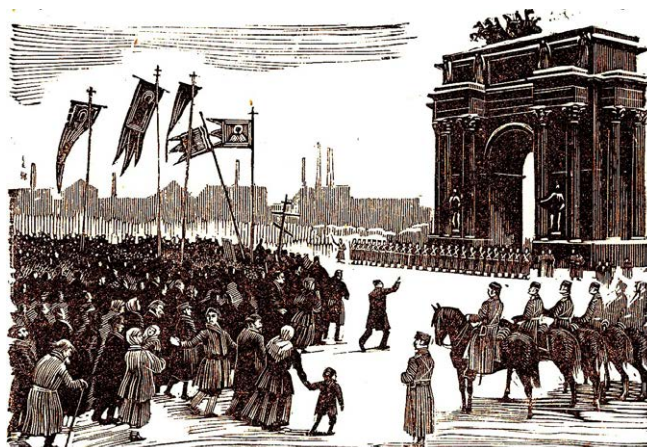
„Dienas Lapa”

Laikraksts, kas tika izdots Rīgā 19. gadsimta beigās un 20. gadsimta sākumā. Viens no populārākajiem tā laika dienas laikrakstiem latviešu valodā, ar kuru savas idejas izplatīja arī Jaunā strāva.

1905. gada revolūcija

Mierīgu protesta akciju un vardarbīgu sacelšanos kopums Krievijas Impērijā, kas bija vērsti pret pastāvošo režīmu 1905.-1907. gadā.

Asiņainā svētdiena

Krievijas armijas īstenota protesta gājiena apspiešana Sanktpēterburgā 1905. gada 9. janvārī.

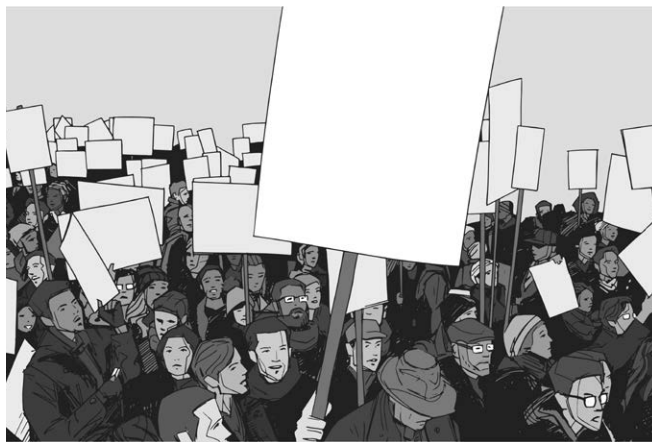
ģenerālstreiks (vispārējs streiks)

Plaša strādnieku atteikšanās strādāt, lai apstādinātu valsts saimniecisko dzīvi un panāktu ekonomiskus vai politiskus mērķus.

demonstrācija (protests)

Nepiekrīšana, neapmierinātība vai pretošanās kādai idejai, faktam vai darbībai, parasti nevardarbīgā veidā.

sociāldemokrātija

Politiska ideoloģija, kas aizstāv ideju par pakāpeniski sasniegtu sociālismu.

patvaldība

Valsts pārvaldes forma, kur augstākā vara neierobežoti pieder vienai personai.

mītiņš

Masu sapulce, kas ir veltīta kādam aktuālam, parasti politiskam, jautājumam.

baznīcu demonstrācijas

Politisko demonstrāciju veids 1905. gada revolūcijas laikā, kad sociāldemokrātu aktīvistu pārtrauca dievkalpojumu un aicināja cilvēkus iesaistīties revolucionārā darbībā un gāzt pastāvošo varu. Bieži agitatori mudināja ļaudis izlaupt un dedzināt muižas.

manifests

Rakstveida deklarācija, apņemšanās.

soda ekspedīcijas

Karaspēka un policijas vienības 1905. līdz 1907. gadā, lai apspiestu 1905. gada revolūciju Krievijas Impērijā.

Krievijas Valsts dome

Ievēlēta tautas sapulce, kas kopā ar cara iecelto Valsts padomi veidoja Krievijas Impērijas parlamentu no 1906. līdz 1917. gadam.

